

מדינת ישראל

משרדי הממשלה

משרד התקשורת

משרד

משרד התקשורת

סיכומים וחשובי רווחיות - שנת תשמי"ז

ריאליזציה

שנת תשמי"ז

מחלקה

מחלקה

שם תיק: סיכומים וחשובי רווחיות - שנת תשמי"ז

מזהה פיוז: א-2/4154

מזהה פריט: 0013y7b

כתובת: 3-312-9-4-7

תאריך הדפסה: 30/08/2017

מס' תיק מקורי

מס' תיק מקורי

ה מ ד כ ז ה ח ק ל א י

הטחלקה הכלכלית

ש נ ת ת ״ מ ״ ג

=====

סיכומים וחישובי ריווחיות

נערך בידי:

ב. טרבלסי	ק. ברושק
ח. פלד	ר. אוסטר

ת ר כ ז ה ע נ י נ י ס

ע מ ז

פתח דבר

1 - 7

1. היצור החקלאי וערכו

- 1 - לוח 1: היצור החקלאי בענפים העיקריים
- 2 - לוח 2: ערך היצור החקלאי בשנים תשל"ז - תשל"ג
- 3 - לוח 3: מחירים ממוצעים שקיבל היצור החקלאי בשנים תשמ"א - תשמ"ג
- 4 - לוח 4: התפתחות מדדי מחירים של תשומות עיקריות בחקלאות בשנים תשל"ח - תשמ"ג
- 5 - 7 - הסברים ללוחות

8-ב'15

2. חשבון ענף החקלאות בתשמ"ג על רקע השנים הקודמות

- 8 - לוח 5: חשבון ענף החקלאות תשמ"ב - תשמ"ג
- 9 - לוח 6: אומדן ההוצאה לריבית בחשבון ענף החקלאות לשנת תשמ"ג
- 10 - לוח 7: ההכנסה הנקיה של בעלי המשקים החקלאיים בשנים תשל"ז - תשמ"ג
- 11-ב'15 - הסברים ללוחות

16 - 24

3. יצוא, בטוח שער והתפתחות סערי המטבעות

- 16 - לוח 8: יצוא תוצרת חקלאית טריה - כמות באלפי טון
- 17 - לוח 9: יצוא תוצרת חקלאית טריה - במליוני דולר פו"ב
- 18 - הסברים ללוחות
- 19 - לוח 10: סכום ביטוח שער לגבי היצוא החקלאי לאירופה בשנת תשמ"ג
- 20 - לוח 11: התפתחות המדדים המשמשים לנוסחת בטוח השער הרשמי בהשוואה למדדים הרלוונטיים כתנאי היצוא החקלאי
- 21 - 22 - הסברים ללוחות
- 23 - לוח 12: פיחות השקל כלפי המטבעות העיקריים על רקע
- 24 - מדד המחירים לערכן בשנים תשל"ט - תשמ"ג
- 24 - הסברים ללוח

25 - 29

4. עלות ונפח האשראי

- 25 - לוח 13: היקף האשראי השוטף לחקלאות לפי מקורות האשראי
- 26 - 27 - לוח 14: עלות אפקטיבית - נומנלית וראלית - של סוגי אשראי שונים במשק בשנים תשמ"ב - תשמ"ג
- 28 - 29 - הסברים ללוחות

30 - 78

5. היסטורי ריווחיות ענפיים

30 - 32

ייצור בשר עוף

33 - 36

שיווק חלב

37 - 40

סובסדיה למוצרי בעלי חיים

41 - 45

א. ריווחיות ענפי בעלי חיים

41

חלב בקר

42

ביצי מאכל

43

בשר פטמים

44

בשר עגלים

45

בשר הודיים

46 - 78

ב. ריווחיות ענפי הצומח

46 - 57

הדרים

58 - 60

אבוקדו

61 - 64

פקאן

65 - 70

אפרסמון

71 - 75

כותנה

76 - 78

עגבניות לתעשייה

כמדוי שנה, המחלקה הכלכלית מפרסמת סיכום סטטיסטי - כלכלי של השנה החקלאית שעברה.

בחשבון מקרו - כלכלי מקובל תשמ"ג היתה טובה מקודמותיה. גרמו לכך בעיקר גורמי טבע: גשמים טובים בעיתם ובעטים שנת פלחה, מצויינת, תוצאות טובות בגידול הכותנה וכך תנאי סחר נוחים בענפי הירקות לשוק המקומי בחורשי החורף.

אולם, שיפור זה בחשבון הממוצע של הסקטור יחסי בלבד והוא מחושב על בסיס נתונים של שנות משבר רבות בעבר.

מדד ההכנסה היחסית של בעל משק חקלאי בהשוואה לשכרו של שכיר ממוצע בכל ענפי המשק - כאשר היחס ערב המהפך הכלכלי משמש כבסיס - עמד בשלוש השנים תש"מ-תשמ"ב על רמה של 67.2%. שיפור הכנסות החקלאים בתשמ"ג התבטא בכך, שמדד ההכנסה עלה ל-72.7%. לא ייפלא, איפוא, שגם בשנה זו לא נפתרה אף אחת מבעיות היסוד בהן נאבקה החקלאות:

- רווחיות היצוא נשארה בשפל המדרגה ולפני הכל בענף ההדרים, ששנת תשמ"ג היתה אחת הקשות בתולדותיו.

- לבעית המשקים במצוקה - שהסתבכו כספית בהיותם אחד הקרבנות הראשונים של תעלולי המהפכים למיניהם - אין לפי שעה מושיע.

- תכנון החקלאות לטווח ארוך ובינוני - עם נטילת האחריות לבצוע הכרוכה בכך - עדין כנראה סופית חייס במשטר הנוכחי.

נראה, שעתידה של החקלאות - סכוייו של הענף לחזור למקומו היחודי בחברה ובמשק - יוכרע ב-23 ליולי השנה.

התוצאות המקלטא בענפנים העקריים (כולל תוצאות כספיות)

בשנים תשל"ח - תשמ"ג *

אלפי ש"ח -

תשנ"ג	תשמ"ב	תשמ"א	תש"ט	תשל"ט	תשל"ח	
555.0	147.0	215.0	253.2	133.2	169.0	היטה
88.5	87.4	97.5	78.1	75.1	79.2	כוחמה מבינים
783.7	770.5	576.5	607.0	589.9	673.8	יגרות - סה"כ
77.1	111.6	106.4	78.7	97.2	118.2	מזה ליצוא טרי (כולל שטחים)
210.1	206.7	218.1	171.7	211.0	22.1	תפוחי - אדמה
1,518.9	1,303.9	1,421.1	1,542.8	1,568.7	1,473.8	חוררים סה"כ
715.9	760.8	821.0	854.7	964.5	898.1	מזה: יצוא
281.0	357.8	368.2	382.0	461.1	407.0	יצוא סמס
182.5	260.6	227.5	241.4	250.3	254.8	יצוא אשכוליות
167.2	128.5	157.8	169.3	189.9	186.8	יצוא ולנסיה
162.0	135.5	148.5	108.7	149.8	122.0	תפוחי עץ ואגסים
14.2	11.3	13.0	9.2	10.6	12.5	משש
39.7	30.4	40.2	26.2	25.0	23.9	אפרסקים
65.8	73.1	65.8	75.0	60.9	53.7	בננות
87.9	88.0	83.7	76.4	72.4	76.3	ענבים
732.0	772.9	751	750	758	410	פרחים (מיל) פרחים) *
12.0	12.5	11.8	12.7	13.9	14.2	דגי כרכום
754.5	726.4	682.0	670.3	691.4	669.9	חלב בקר (מיל, ליטר)
1614.3	1547.8	1,349.0	1,451.0	1,560.0	1,632.0	ביצרי מאכל (מיליונים)
34.7	37.7	35.4	40.2	36.4	39.8	בשר בקר
171.4	161.0	143.9	140.5	145.5	134.5	בשר פסמים
63.9	55.2	54.2	48.6	46.5	50.5	בשר חוריים

* המקור ל.מ.ס.
** יצוא כולל.

ערך הייצור החקלאי בשנים תשל"ז - תשל"ב
(בניכוי הוצרת ביניים)

שער השינוי השנתי			ערך הייצור במחירים שוטפים -מיליוני שקלים-	השנה
כמות	מחיר	ערך		
5.4	28.6	35.5	1,449.2	תשל"ז
4.6	43.3	50.0	2,173.1	תשל"ח
4.2	58.7	65.4	3,594.1	תשל"ט
1.4	133.1	136.4	8,495.4	תשמ"א
5.4	128.7	141.1	19,533.0	תשמ"ב
7.7	99.7	115.1	43,915.2	תשמ"ג (אומדן)
4.5	128.5	138.9	104,918.6	תשמ"ד
4.7	83.9	92.6		ממוצע כל החקופה
6.7	82.9	94.9		מזה גידולים
1.6	85.8	88.7		בע"ח וחוצרתם

המקור: - ל.מ.ס.

מחירים ממוצעים שקיבל היצרן החקלאי בשנים תשמ"א - תשמ"ג *

תשינרל באחוזים לעומת שנה קודמת		שקל / יחידה					
תשמ"ג	תשמ"ב	תשמ"ג	תשמ"ב	תשמ"א	יחידה	המוצר	
146.4	100	(**15,392	(**6,240	1,958	טון	תפוחי-אדמה	
154.0	92.7	6,809	2,681	1,391	טון	עגבניות	
156.3	145.7	18,121	7,070	2,877	"	מלפפונים	
293.5	75.5	14,519	3,690	2,102	"	גזר	
267.3	30.1	11,459	3,120	2,398	"	בצל יבש	
151.1	104.8	15,717	6,260	3,057	"	פלפל	
220.0	98.7	11,508	3,596	1,809	"	חצילים	
249.3	38.7	9,309	2,665	1,921	"	כרוב	
132.5	103.2	11,895	5,116	2,517	"	כרובית	
308.0	98.6	19,729	4,835	2,434	"	קישואים	
105.3	185.6	8,081	3,936	1,380	"	אבטיחים	
52.2	159.1	12,209	8,017	3,093	"	מלונים	
176.5	61.8	16,944	6,127	3,787	"	כנורה	
112.8	157.0	25,842	12,142	4,724	"	ענבים	
115.2	153.5	24,284	11,283	4,450	"	שזיפים	
96.6	188.2	25,472	12,954	4,495	"	אפרסקים	
124.2	104.4	18,788	8,381	4,100	"	משמש	
98.5	177.2	27,401	13,802	4,979	"	תפוחי-עץ	
225.5	209.8	56,063	17,224	5,559	"	אגסים	
181.2	106.9	185,101	65,821	31,808	"	תמרים	
81.2	126.8	34,566	19,075	15,038	"	אבוקדו	
118.0	164.2	6,738	3,093	1,884	"	פרי הדר (סה"כ)	
102.7	80.5	10,500	5,181	2,869	"	חיתסה	
105.7	(***239.6	165,000	80,200	23,610	"	סיבי כותנה	
103.7	107.6	55,000	27,000	13,000	"	אגוזי אדמה	

(* המקור ל.מ.ס.

(** משנת תשמ"ב המחיר ליצרן כולל מיון ואריזה

(*** מחיר לא סופי

התפתחות מדד מחירים של חשומות עיקריות בחקלאות
בשנים תשל"ח - תשל"ג

אחוז שינוי לעומת שנה קודמת

תשל"ח	תשל"ג	תשל"ח	תשל"ג	תשל"ח	תשל"ג	
49.5	62.0	134.8	135.6	115.9	124.2	המדד הכללי
37.8	54.6	151.9	124.6	108.2	127.7	הערוכות ומספוא
50.5	66.1	142.8	147.2	111.8	122.8	דשנים
62.6	55.6	118.8	153.3	113.5	113.5	חומרים להגנת הצומח והחי
59.1	58.1	184.0	79.5	114.5	143.7	מים
51.3	58.4	160.4	173.1	156.7	108.7	דלק
75.5	64.2	108.0	144.0	126.5	113.9	טרקטורים
53.6	43.1	121.7	145.0	102.1	119.8	כלים חקלאיים
57.6	80.5	115.5	132.7	129.9	141.4	ציוד השקיה
64.8	61.3	145.6	158.3	116.2	122.43	הובלה
36.8	63.4	89.1	91.6	101.5	124.8	מיסים ובטוח
52.1	73.6	123.6	138.3	112.0	124.37	מדדי מחירי חשומה בבניה לסגורים

המקור: - ל.מ.מ.

היצור וערכו לוחות (4-1)

עפ"י האומדן הראשוני של חל.מ.ט., היצור החקלאי (בביתר תוצרת ביניים) גדל בשנת תשס"ג לעומת השנה הקודמת ב-4.5%; זאת לאחר גידול של 7.7% כתשס"ב. מבין ענפי השדה, בולט הגידול הנזכר בתפוקת החיטה - ב-128%, בגידולים אחרים מתקבלים שינויים פחות בולטים, למעט רוב פירות הקיץ, אבוקדו ואפרמון בהם הגידול בכמויות הגיע לעשרות אחוזים.

בגידול פרי ההדר נרשמה חשנה ירידה של כ-16% לעומת תשס"ב, אולם - שנת תשס"ב היא שנה שלא ביבולים, גידול של 27% לעומת תשס"א. היבול הכללי של ההדרים, בחמש השנים האחרונות הוא יציב ונע סביב 1.5 מליון טונות, לעומת זאת מתקבלת ירידה מתמדת בכמויות הסופנות ליצוא, בעיקר סמוטי ואשכוליות - כך ש-% היצוא הולך ויורד. ביצור הפרחים בולטת היציבות, בחמש השנים האחרונות נע יצור הפרחים סביב 750 מליון פרחים בשנה. מבין ענפי החי ניתן לעיין גידול בכמות בשר העוף בכ-10%.

גידול שדה

שנת תשס"ג הייתה שנה שלא ביבולי החיטה. תפוקת החיטה הגיעה ל-335 אלפי טונות לעומת 147 אלף טון בשנת תשס"ב - כלומר גידול של 128%. הגידול הנזכר בכמויות החיטה מקורו בשפע הגשמים שירדו בחורף תשס"ג בכל איזורי הארץ לרבות בדרום, אשר בו מתרכזים עיקר שטחי חיטת הבעל.

ערך התפוקה של החיטה עלה ב-437% במחירים שוטפים. שנת תשס"ג הייתה שנה ברוכה גם ביבול הכותנה, היבול הארצי עלה בכ-5% לעומת אשתקד ומחירי הכותנה עלו ע"פ אומדן ראשוני בכ-13% במדונות דולרים. (ראה ריכוזיות ענף הכותנה בהמשך)

החיטה והכותנה, תרמו את כל הגידול הריאלי בערך התפוקה, כאשר החיטה תרמה כ-1/3 מהתוספת והכותנה 2/3. אחרי השנה יוצאת הדופן של גידולי השדה בתשס"ג, כבר כיום ברור כי עקב מיעוט הגשמים בתשס"ד יבול החיטה הצפוי השנה יגיע לכ-140 אלף טון בלבד (לעומת 335 אלפי טונות בתשס"ג) כמו כן צפויה ירידה ביבול ובאיכות הכותנה עקב טגבלת מים הצפויה בקיץ.

י ר ד ק ו ת

יצור הירקות לשוק המקומי - ניכרת בסוגי הירקות העיקריים, עגבניות, מלפפונים, בצל יבש וכו'. ירידה בכמויות המיוצרות, שהביאה בעיקר בחורף לעליה מחירים ניכרת. ביצור ירקות המופנים לתעסיה מתקבל גידול של 50 אלף טון. כאשר יצור עגבניות לתעסיה עלה ב-55 אלף טון, אולם בירקות שונים כגון גזר חלה ירידה. בכמויות הירקות ליצוא בתשס"ג, חלה ירידה של 34 אלף טון לעומת התשס"ב, מ-112 אלף טון בתשס"ב ל-77 השנה. כ-30% מירידה זו מוסברת ע"י הירידה ביצוא הבצל היבש מ-25 אלף טון בתשס"ב ל-14 אלף טון בלבד בתשס"ג. ירידה בריווחיות גידול הבצל בתשס"ב גררה הקטנה מהוכנסה של השטחים בתשס"ג, בנוסף לכך הופנו כמויות שהיו מתוכננות ליצוא לשוק המקומי, עקב המחזור בתוצרת טריה משרר בחורף. תופעה דומה ניתן לראות גם בגידולים אחרים, כגון עגבניות בבתי צמחה - עקב המחיר הגבוה יחסי שהתקבל בשוק המקומי וחוסר הריווחיות של היצוא.

פ ל ר ו ת

שנת תשס"ג הצטיינה בשפע של פירות קיץ, יצור פירות הקיץ גדל בתשס"ג כ-42 אלף טון. עליה של 23% לעומת השנה הקודמת. דו"ר ממחצית הגידול ביבול גרבעת מגידול ביבול תפוחי העץ המאופיינים ע"י טורגיות, יתרת העליה בכמויות מוסברת ע"י עליה בכמות הגלעינים. גידול הכמויות בתשס"ג, גרר ירידה ריאלית במחירי רוב הפירות. במחירי התפוחים והאפרסקים נרשמה ירידה ריאלית של 14%. לעומת זאת, במחירי האגסים מתקבלת עליה ריאלית של 41%, הכובעת מכמות קטנה יחסית של הפרי בטורקים. בפירות החורף - אבוקדו ואפריון, הכמויות המיוצרות עלו בשער של 50%, דבר שנגרם בחלקו ע"י כניסתם לניבה של שטחים נרחבים.

מחירי תפוקה ותשומה

מחירי התפוקה החקלאיות היו גבוהים בתשט"ג ב-125% לעומת תשט"ב. מחירי התפוקה של הגידולים הצמחיים עלו ב-124%, מחירי בע"ח ותוצרתם עלו ב-136%.

ירקות ותפ"א - מחירי ירקות ותפ"א עלו בתשט"ג בשעור חריג של 195% בעיקר בחודשי החורף, לעומת זאת, בתשט"ב מתקבלת עליה יחסית מתונה במחירים בשעור של 104% בלבד. גידול ירקות ותפ"א טאופיין בדר"כ ע"י תגודות חריפות בכמויות ולכן גם המחירים - כגמה הסתחזקה בהעדר תכנון מתיב.

פירות לשוק המקומי - שעור עליה מחירי הפירות היה השנה נמוך משעור עליה המדד, מחירי הפירות עלו ב-115% בלבד. גידול הכמות של תפוחי עץ והפריות הגלעיניים מ-170 אלף טון אשתד ל-221 אלף טון השנה - גרם לירידה ריאלית במחיר.

פרו הדד - התמורה לטונה פרו ברט הכו"ב גדלה בתשט"ג ב-118%, התמורה למגדל גדלה ב-81% בלבד, הסיבה לכך היא העליה בהוצאות הקבלן (יתרת התוצאות מרשת הפו"ב ועד לשער הפרדס), בשעור הסמוע של ההתייקרות במשק באותה תקופה.

בעלי חיים - מחירי בע"ח ומוצריהם עלו ב-136%, בועטת העליה במחיר של כל טרגי הבשר, במיוחד בשר בקר שהתייקר ב-290%, ההתייקרות החריגה של בשר בקר, המהווה תוצר לרואי בייצור חלב גרה קידוד התייקרות העלויות, כן החלב בקר התייקר ב-117% בלבד. כמו כן התייקר בשר עוף ב-138%, התייקרות זו נובעת מהתייקרות הגבוהה יחסית של תערובות וספוא וסאר התשומות המיוחדות לענפי החי. (ראה ניהול ריגורוזות ענפי בעלי החיים בהספר).

עוד מחירי התשומות בחקלאות עלה ב-124%, עליה זו טבטאת התייקרות כללית בכל סעיפי ההוצאה; בולטת התייקרות, הערובות וספוא ב-128%, המחירים מרכיב חשוב בסה"כ התשומה החקלאית. כמו כן התייקרות בצורה ניכרת מחירי המים - ב-146% וכן מחיר ציוד השקיה. לעומת זאת ניתן לציין ששחיר הדלק עלה ב-109% בלבד.

חשבון ענף החקלאות תשמ"ב - תשמ"ג

-מליוני שקלים-					% שינוי
ערך	מחיר	כמות	תשמ"ג	תשמ"ב	
138.3	128.9	4.1	108,283.8	45,415.0	1. תפוקה חקלאית (1.1+1.2)
					1.1 ייצור חקלאי (בניכוי תוצרת ביניים)
138.9	128.5	4.5	104,918.6	43,915.2	
135.4	124.0	5.1	64,996.6	27,605.6	א. גידולים
144.8	136.2	3.6	39,922.0	16,309.6	ב. בעלי חיים ותוצרתם
124.4	142.9	-7.6	3,365.2	1,499.8	1.2 ייצור נכסי השקעה
					2. תשומה קנויה מסקטורים אחרים.
124.6	121.5	1.4	52,966.0	23,582.4	
153.4	136.5	7.1	55,317.8	21,832.6	3. תוצר מקומי נקי (1-2)
					4. פיצויים על פגעי מבע ומלחמה.
			421.7	124.4	
			55,739.5	21,957.0	5. הכנסה נובעת מחקלאות (3+4)
			11,951.6	5,553.3	5.1 שכר עבודה
			*12,901.0	5,313.0	5.2 ריבית ודמי חכירה
					5.3 תמורה לעבודה ולהון עצמיים ורווח.
			30,886.9	11,090.7	

* 5.2 אומדן המחלקה הכלכלית להוצאה לריבית הוא 12,661 מליוני שקל, ההפרש למספר הנקוב לעיל-240 מליוני שקל הוא דמי חכירה. ראה פירוט חישוב ההוצאה לריבית בדף 9.

5.3 התמורה לעבודה ולהון עצמיים ולרווח היא סה"כ ההכנסה הנובעת מחקלאות בניכוי שכר עבודה וההוצאה לריבית ודמי חכירה.

המקור:- ל.מ.ס. (עד סעיף 5.1), סעיפים 5.2 ו-5.3 הם אומדן המחלקה הכלכלית.

אומדן ההוצאה לריבית בחשבון ענף החקלאות
לשנת תשמ"ג

שיעור השינוי		תש"ג		תש"ב		נפח האשראי
%	%	מליוני שקל	%	מליוני שקל	%	
64.6	30.8	3270	40.6	1986	1986	אשראי מוכרז במס"י
152.6	69.2	7341	59.4	2906	2906	אשראי חופשי במס"י
116.9	100.0	10,611	100.0	4892	4892	סה"כ
=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====

2. שער ריבית אחר

+10.2	49.6	45.0	אשראי מוכרז
+ 1.6	150.4	148.0	אשראי חופשי
+ 6.3	119.3	106.2	אשראי משוקלל
=====	=====	=====	

3. סה"כ הוצאות לריבית מליוני שקל

81.2	1,620	894	אשראי מוכרז
156.7	11,041	4301	אשראי חופשי
143.7	12,661	5195	סה"כ
=====	=====	=====	=====

הערה: - אומדן נפח האשראי וחישוב ההוצאה לריבית בתש"ג נערכו לעת עתה, באותה שיטה ועל בסיס אותם מקורות (נתוני בנק ישראל) בהם השתמשה הל.מ.ס. בתש"א. ע"פי שיטה זו נקבע שרירותית, כי האשראי המוכרז והאשראי החופשי במס"י מוצגים את סה"כ האשראי השוטף, המשמש את הייצור החקלאי.

הכנסת הנקודה של בעלי המשקים המקלאיים בשנים תשל"ט-תשמ"א

- מלידוני שקלים -

תש"ט	תש"ח	תש"ז	תש"ו	תשל"ט	תשל"ח	תשל"ז
108,283.8	45,415.0	20,174.8	8,718.7	3,709.8	2,224.6	1,482.2 (1.1+1.2)
104,918.6	43,915.2	19,533.0	8,467.9	3,594.1	2,173.1	1.1 ייצור מקלאי (להוציא הוצאת כריזים)
3,365.2	1,499.8	641.8	250.8	115.7	51.5	33.0 1.2 ייצור נכסי השקעה
52,966.0	23,582.4	10,888.0	4,613.3	1,947.6	1,197.7	775.9 תחומה קנריה (מסטרורים אחרים)
421.7	124.4	29.0	24.2	10.1	9.9	4.8 3. פיצויים על פגעי טבע
55,739.5	21,957.0	9,315.8	4,129.6	1,772.3	1,036.8	711.1 4 הכנסת נוכחה מחקלאות (1-2+3)
11,951.6	5,553.3	2,205.8	898.8	421.7	244.7	147.9 4.1 שבר עבודה
*12,901.0	5,313.0	2,076.5	923.9	271.1	129.9	74.3 4.2 ריבית ודמי חכירה
39,886.9	11,099.7	5,033.5	2,306.9	1,079.5	6,62.2	488.9 4.3 תמורה לעבודה ולחן עצמיים ודורה

* אומדן ההוצאה לריבית ה' א' 12,661 מלידוני שקלים. התפרש לסכמך הנקוד לטעל-240 מלידוני שקל-ההוצאה לדמי חכירה בתשמ"ג. ראה פירוט הישוב ההוצאה לריבית בדף 9.

חשבון ענף החקלאות בתשס"ג על רקע שנים קודמות

1. פרידון, תנאי סחר וכח קניה ביחסי תפוקה - תשומה קנויה

בתחום היחסים בין רמת התפוקה החקלאית לבין התשומה הקנויה מסקטורים אחרים (למעט גורמי יצור כמו עבודה שכירה וחון) חלו בשלוש השנים האחרונות השנויים הבאים (כל שנה לגבי קודמתה - %):

<u>תשס"ג</u>	<u>תשס"ב</u>	<u>תשס"א</u>	<u>א. פרידון</u>
4.1	7.6	5.2	תפוקה ריאלית
1.4	2.0	0.4	תשומה קנויה ריאלית
<u>2.7</u>	<u>5.5</u>	<u>4.8</u>	<u>שיעור הפרידון בניצול התשומות</u>
			<u>ב. תנאי סחר</u>
128.9	100.6	129.4	מחירי תפוקה
121.5	111.5	135.8	מחירי תשומה
<u>103.3</u>	<u>94.8</u>	<u>97.3</u>	<u>מדד תנאי הסחר</u>
			<u>ג. כח קניה</u>
2.04	1.93	1.92	ערך תפוקה מכל שקל תשומה כוללת
6.10	--	2.00	השינוי בכח הקניה לגבי השנה הקודמת - %

מהכתובים לעיל ניתן ללמוד:

1. קיים תהליך קבוע של שיפור הפריזון בנדצול התשומות הנקנות ע"י החקלאות מסקטורים אחרים במשק הלאומי. בשנים תשס"א - תשס"ב גידול הפריזון היה בשיעור גבוה במיוחד וזאת בגלל תנאי אקלים נוחים, שגרמו ליבול שיא בהדרים, פירות אחרים וירקות. בחישוב מעטבר של שלוש שנים האחרונות עלה הפריזון ב-13.5 אחוזים.
2. בטנים תשס"א - תשס"ב תנאי הסחר הורעו ב-3 עד 5 אחוזים לשנה. הסכנות המרכזיות לכך הן שתידים: ייסוף ה-5 ועיזות השערים בדצוא החקלאי וכן ירידת מחיר ריאלית באותם הענפים בהם יבולי השיא הביאו לעודפי ייצור שבמרביתם הושמדו או הופנו לתעשייה. במשך שתי שנים אלה מחירי התשומות עלו פי 5 כנגד עליית מחירי התפוקות ביחס של פי 4.6. בתשס"ג תנאי הסחר שופרו ב-3.3 אחוזים בעיקר הודות לעליה ניכרת במחירים של הירקות ותפוחי האדמה וכן של תוצרת בעלי החיים.
- משך שלוש השנים האחרונות תנאי הסחר הורעו בחשבון מעטבר ב-4.7 אחוזים או ב-1.5% כל שנה.
3. הביטוי המשולב של שיעור הפריזון ותנאי הסחר הוא כוח הקניה של יחידת תשומה כוללת, כלומר - כמה יחידות ערכי המוקה מופקים ממנה. מסתבר, שבטנים תשס"א - תשס"ב ליחס הוא 1.92 - 1.93 ואילו בתשס"ג הוא עלה ב-6.1% עד 2.04.
- נראה, שבטנים תשס"א - תשס"ב קיים קיזוז בין עלות הפריזון הגדולה להרעה חריגה בתנאי הסחר, בדומה ליחס הריאלי בין ייצור עודפים - להן אין ערך כלכלי - לבין ירידת המחיר הממוצע עקב כך.
- בתשס"ג שיעור הפריזון אטנם רק מחצית שבטנים קודמות אולם הוא לווה בשיפור בתנאי הסחר, כך שבטס"ב כוח הקניה של יחידת תשומה כוללת עלה בשיעור מרשים.

2. עבודה שכירה לרביית

בשלוש השנים האחרונות חלקה של העבודה השכירה בתפוקה החקלאית קטן ואילו מרכיב הרביית המשולמת לגורמי חוץ עלה בשיעור ניכר - כפי שמתקבל מהלוח הבא:

תש"א	תש"ב	תש"ג	
21,044.1	45,415.0	108,293.8	ערך התפוקה החקלאית - מיליוני שקל
2,632.5	5,553.3	11,951.6	ההוצאה לעבודה שכירה - מיליוני שקל
2,025	5,195	*13,161	ההוצאה לרביית (כולל ד"ח) - מיליוני שקל
12.5	12.2	11.0	% ההוצאה לעבודה שכירה בתפוקה
9.6	11.4	12.2	% הרביית בתפוקה

ירידת ההוצאה לעובדים שכירים ביחס לתפוקה בתש"ג בהשוואה לשנים קודמות בשיעור של 12% היא תוצאה של הפחתת מספר העובדים בכ-4%, כאשר השכר לעובד בחקלאות עלה בשיעור גבוה (150%) מגידול ערך התפוקה.

ההוצאה לרביית מערך התפוקה החקלאית עולה כל שנה בהתמדה והיא מגיעה כבר ל-25% מסך הערך המוסף (התמורה הכוללת לעבודה והון). מבחינת שיעור ההוצאה מערך התפוקה הרי שהוא עלה בין תש"א לתש"ג ב-27%.

מן הראוי להדגיש, שנתוני ההוצאה לרביית - המתיחסים לייצור הישיר בלבד - בחשבון המקרו של ענף החקלאות מהווים אומדן גם ביותר שהוא ללא ספק מוטע כלפי מעלה. המספרים עד כדי כך לא בדוקים, שבשנתיים האחרונות הל.מ.ס. הפסיקה את חשבון הענף בטור של "עבודה שכירה" מבלי לציין את ההוצאה לרביית ובכך להגיע להכנסתם הנקיה של בעלי המשקים החקלאים.

חישובי ההכנסה הנקיה לשנים האחרונות הנקובים בחומר המצורף נערכו ע"י המחלקה הכלכלית תוך המשך השיטה שהיתה נהוגה בעבר - עם כל ההסתייגויות שיש בכך. חוסר המידע בסעיף זה נובע דוקא לאחת משתי הבעיות המרכזיות של החקלאות היום - רווחיות היצוא ועומס תשלומי ההון - כאשר הסעיף האחרון כעין מצבור בו באים לביטוי כל תלאות העבר וההווה.

* אומדן מתוקן. ראה בהמשך החומר

בחשבון לעיל של ההוצאה לרביית מערך התפוקה בתש"ג חושבה הרביית בדרך אלטרנטיבית מבלוח הסיכום בהמשך. הונח, שההוצאה לרביית (בעיקר להון חוזר) בהשוואה לשנה הקודמת היא פונקציה של מדד גידול ערך התפוקה כפול מדד עליית שער הרביית הממוצע. בדרך זו גדלה ההוצאה לרביית ב-500 מיליוני שקלים נוספים מעבר לסכום מצויין בלוח הריכוז ע"פ שיטת הל.מ.ס.

3. חשבון ההכנסות של בעלי המשקים החקלאיים

חשבון ההכנסה הנקיה של בעלי המשקים החקלאיים - מנוכה בשנויים כמספרם של בעלי המשקים ובאינפלציה ניתן בלוח הבא (במיליוני שקל):

שנה	ההכנסה הנקיה הכוללת במחירים שוטפים	כנ"ל-מנוכה בשנויים במספר בעלי המשקים	כנ"ל-מנוכה כמדד המחירים לצרכן	מדד תשל"ז = 100
תשל"ז	488.9	488.9	488.9	100.0
תשל"ח	662.2	639.3	430.2	88.0
תשל"ט	1,079.5	1,057.6	434.2	88.8
תש"מ	2,306.9	2,100.8	385.1	78.8
תש"מא	5,432.0	5,215.5	424.0	86.7
תש"מב	11,090.7	11,593.8	441.4	90.3
תש"מג	30,686.9	30,600.0	503.9	103.1

ללוח לעיל ניתן להעיר:

א. שנת הבסיס תשל"ז - שבחירתה קובעת לגבי קבלת הממצאים - נבחרה משתי סיבות:-

1. זוהי השנה האחרונה לפני "המהפך הכלכלי".

2. רמת ההכנסות בתשל"ז מייצגת למעשה את הממוצע של שלוש השנים תשל"ה - תשל"ז, בהן הכנסות החקלאים בטעט והשתור לרמה של מועסק ממוצע במשק הלאומי.

ב. מהנתונים עולה, שבחמש השנים הראשונות של שלטון הליכוד, ההכנסה הנקיה של בעל משק ממוצע ירדה ריאלית בין 10 - 20 אחוזים. רק בשנה האחרונה - תש"ג - עלתה ההכנסה הריאלית לבעל משק ב-14.2 אחוזים והיא חזרה לרמה של שנת הבסיס תשל"ז. פירוש הדבר איננו יותר מקביעת העובדה, שחקלאי עצמאי - בחשבון מקרר כלכלית יכול היה לקיים בתש"ג את אותה רמת חיים ממנה נהנה 6 שנים קודם לכן. ב-5 השנים תשל"ח - תש"ד אפילו לכך לא היה מסוגל.

מדידת ההכנסה הריאלית של החקלאים לעיל עברה למעשה על שאלה לא רלבנטיות דהיינו - האם ירדת ההכנסה בכל שנה שמרה על ערכה מבחינת כח הקניה שלה בהשוואה לשנת הבסיס. אולם, מאחר ורמת ההכנסה במשק עולה בדרך כלל, השאלה המעניינת היא, האם הכנסות החקלאים שמרו על יחס יציב בהשוואה לסקטורים אחרים במשק. כלומר - האם עבור החקלאים לקח חלק שווה באותו תהליך של עליה ברמת החיים של כל מרכיבי המשק הלאומי. בהקשר לכך נשאלת השאלה, לאיזה עבור מכלל המועסקים הכנסתו הנקיה של בעל המשק צריך להשתוות. התשובה לכך מצויה בהסדרי החתחשבוניות הקיימים לקביעת מחירים של המוצרים מן החי שבפקוח, בהם התמורה המגיעה בעד יום עבודה של חקלאי עצמאי נחשבת כשווה לשכר של שכיר ממוצע בכל ענפי המשק.

ניתן איפוא להשוות את שוויי ההכנסה הנקיה של בעל משק לעליה השכר של שכיר

ממוצע כלהלן:

ש.נ.ה	מדד ההכנסה השוטפת לבעל משק החקלאי	מדד השכר הנומינלי לשכיר ממוצע	מדד ההכנסה של חקלאי עצמאי כלפי שכיר ממוצע
תשל"ז	100.0	100.0	100.0
תשל"ח	130.8	150.0	87.2
תשל"ט	216.3	287.0	75.4
תשמ"א	429.7	647.8	66.3
תשמ"ב	1,066.8	1,584.4	67.3
תשמ"ג	2,371.4	3,474.8	68.2
תשמ"ד	6,259.4	8,615.7	72.7

כלוח לעיל מתקבלת התמונה האמיתית מה קרה לחקלאות בסקטור מאז עליה הליכוד לשלטון.

הפער הראשוני נוצר בשנה לאחר הבחירות של 1977, כאשר במסגרת המדיניות של "להיטיב עם העם" הועלה השכר ב-50%. המכות הבאות של הנהגת "המחפך הכלכלי" שהגיע בקצב מסחרר את גלגלי האינפלציה, הפגיעה ביצוא, ביטול התכנון לערוח הארוך, חיסול האשראי המועדף, המסדי האינפלציוני וכו' - כל אלה גרמו לכך, שבחשבוון ממוצע של כל מרכיבי החקלאות ירדה ההכנסה ההשוואתית נעה במרבית השנים בין 67 עד 75 אחוזים מההכנסה הנורמטיבית שצריך היה להשיגה.

4. הערות לגבי המשמעות של עריכת חשבון כולל לענף החקלאות בתקופת אינפלציה דוהרת ומשבר

חשבון מקרו כלכלי של מצב ענף החקלאות והשוואתו לענפי כלכלה אחרים במשק הלאומי נערך בארץ ובעולם זה עשרות שנים. מאז ומתמיד היו טכניקות בו טגרעות אך משקלן לא היה רק כדי שימנע קבלת תמונת מצב מייצגת למדי ביחס להכנסות החקלאים והטכניקאים שחלו בין שנה לשנה.

היום, אותן הטגרעות מקבלות מיסדים המטילים ספק בעצם התועלות שיש בעריכת חשבון הענף כנהוג בעבר. הכוונה היא לשתי נקודות מרכזיות - שיעור האינפלציה ואומדן ההוצאה לרביית.

חשבון הענף נערך כידוע בערכים נומינליים. באינפלציה של כ-130 אחוזים מהחודש הראשון של תשמ"ג עד לחודשה האחרון, אין עוד משמעות רבה לטמוצע בין השקלים המבטאים את המטבר העמוק בענף הפרדס בתחילת השנה לבין התוצאות הטובות של הכותנה, שהכנסותיה מתפרסות הרבה מעבר לשנה הנסקרת, אך כלולות נומינלית בחשבון השוטף שלה.

אשר לרביית הרי כבר צויין, שבנתון זה המציית הביטוי של אחת הבעיות המרכזיות היום בחקלאות. גובה הרביית המסולמת ע"י הסקטור איננו מבטא רק את עומס התשלומים בחשבון השוטף אלא ובעיקר - גלומים בו כל החובות המצטברות והגדלים של העבר הגורמים לחוסר אפשרות של תפקוד תקין ולמשבר עמוק בישובים רבים.

כאשר אין אפשרות לאמוד בשיטה מהימנה את ההוצאה לרביית הרי אין גם אמינות רבה לגבי חשבון ענף החקלאות עד לרמת ההכנסות של בעלי המסקים.

אולם ישנה עוד נקודה. חשבון הכנסות מקרו כלכלי ממוצע בין כל הענפים, איזוריים, עורות התישבות וכו' יכלול תמיד תחום רחב למדי של הפרטיות בין מרכיביו ובעיקר בין ענפים רווחיים לעומת אחרים בהפסד. היום נראה, שמאחורי החשבון הממוצע של ענף החקלאות קיים קיטוב כל כך בולט בין ענפים ומסקים, שהסיכום הממוצע הטוב כביכול של תשמ"ג, לדוגמא, נראה כלעג לרש בעיני פרדסנים וחקלאים אחרים הנאבקים על קיומם.

להגברת הקיטוב בתוך החקלאות הביאור כמה גורמים:

א. המשבר המתמשך בענפי היצוא הפוגע סלקטיבית בצבור מסויים.

ב. הסתלקות המשטלה ממדיניות הכנוניות - התישבותית, המקדמת את הצעיר, והחלש ובולמת את המסקים המזקנים.

ג. שיעורי האינפלציה הגבוהים המחייבים ניהול פיננסי מתוחכם, שללא הדרכה מתאימה הכשילור מסקים רבים.

המסקנה שהמציב הנתון היא שעריכת חשבון ענף החקלאות בצורתו הנוכחית אין בה עוד משמעות כלכלית רבה. בהדברת האינפלציה, במדיניות עידוד אפקטיבית של היצוא, בחזרה למדיניות של תכנון התישבותי - בקיצור בהחלפת השלטון - עמון השוכר לשנוי מצב החקלאות ועם זאת לעריכת חשבון מסודרי - כלכלי שיש בו גם תועלת.

גרענא תוערע סקלארע טריק - נמור נאלפער ער

לוח מס' 6

<u>1982/83</u>	<u>1981/82</u>	<u>1980/81</u>	<u>1979/80</u>	<u>1978/9</u>	<u>1977/8</u>	<u>1976/7</u>	<u>1975/6</u>	<u>1974/5</u>	<u>1973/4</u>	
687	744	808	875	938	913	935	964	959	894	הדרים - טה"ט
271	348	362	389	469	409	392	456	439	428	טזה שטער
177	199	223	254	259	261	265	250	259	233	אשכנזלירע
73	80	65	60	54	38	30	26	30	14	נרמנה-(אלפער טון טריגיס)
14	8	8	8	11	11	13	10	9	8	אגרוז-אדמא
732	762	751	712	635	410	282	195	178	156	פרמיום-טה"ט פילירונג יח'
69	88	158	142	156	121	96	91	89	86	טזה: ורודים
265	265	363	288	328	212	140	64	42	35	אזיפערד
86	126	113	68	115	139	106	83	64	52	ירקוע ורמפ"א
50	33	6	26	27	20	19	15	14	11	אברקד

מקור: משרד החקלאות - ממרכז לסחר חוץ.

י צ ו א (לוחות 8-9)

בשנת תשמ"ג נמשכה הטגמה של הירידה ברמת הריווחיות ברוב ענפי היצוא החקלאי, הגורם המרכזי לפגיעה ברמת הריווחיות הוא הפער הנזכר שנוצר בין שערי עליית שערי המטבעות של סל היצוא החקלאי ועליות מחירי התשומות המקומיות, ששימשו ליצור יצוא זה. נוסף לכך, כ-90% מהיצוא החקלאי מופנה לאירופה ובאירופה החל ב-1980/81 תהליך של התחזקות הדולר כלפי המטבעות האירופאים, עקב הזיקה בין השקל לדולר נוצר יסוף ריאלי של השקל כלפי המטבעות האירופאים, תהליך שחזק ע"י הורדה ריאלית של שער הדולר בארץ כאחד מהאמצעים למלחמה באינפלציה. בטוח שער, שאמור היה לפתור בעיות אלו, לא מתאים ליצוא החקלאי וזהו מקור הבעיות.

ברוב ענפי היצוא בולטת בתשמ"ג המגמה של ירידה בכמויות המיוצאות, יוצא דופן הוא ענף האבוקדו בו חל גידול ניכר בכמות המיוצאת - מ-33 אלף טון ל-50 אלף טון בתשמ"ג, כלומר עליה של 50%, הסיבה לכך היא כניסתם של שטחים צעירים לניבה מלאה וכן שנת יבולי שיא במיוחד בזן פוארטה.

ירידה חריפה בכמויות המיוצאות בולטת בענף הירקות ותפוז"א - ירידה של 32%.

היצוא הטרי הסתכם בתשמ"ג בכ-503 מליון דולר, בהשוואה ל-543 מליון דולר בשנה קודמת - ירידה של 7.4%, בהשוואה לירידה ממוצעת של כ-3.7% לשנה, בשנתיים האחרונות הירידה בערך היצוא החקלאי הטרי מבטאת הן את הירידה בכמויות המיוצאות והן את הירידה בתמורה. באבוקדו מתקבלת ירידה חריפה בעיוחד במחיר, אך כיוון שהכמות המיוצאת הוכפלה - ערך היצוא עלה בכ-9%.

יצוא הוצרת חקלאית מעובדת הסתכם בתשמ"ג בכ-251 מליון דולר בהשוואה ל-274 מליון דולר אשתקד ירידה של 8.4%.

ירידה זו נבעה כולה מירידה ביצוא תוצרת מעובדת - למעט פרי הדר - ב-18%. הירידה נרשמה בכל הסעיפים מלבד עגבניות לתעשיה, בהם נרשמה עליה של 8.5% מ-29.5 מליון דולר בשנת 1981/82 ל-32 מליון דולר ב-1982/83.

יצוא שוצרי פרי הדר נשאר ברמה של 144.5 מליון דולר בשלוש השנים האחרונות, למרות הכמויות הגדולות שהופנו לתעשיה בשנים 1981/82 ו-1982/83. ב-1980/81 הופנו לתעשיה 457 אלף טון ב-1981/82 786 אלף טון ובשנת 1982/83 680 אלף טון.

בשנת תשמ"ד נאמד היצוא החקלאי ב-524 מליון דולר, מבין ענפי היצוא העיקריים ניתן לציין את הירידה החריפה ביצוא ההדרים - היצוא בשנה זו עפ"י האומדן יסתכם ב-148 מליון דולר בלבד, ירידה של כ-13% לעומת אשתקד. עפ"י האומדן יעלה יצוא הכותנה מ-115 מליון דולר ל-143 מליון דולר השנה - גידול של כ-24%. יצוא ירקות ותפוז"א שהסתכם בתשמ"ג ב-39 מליון דולר, יסתכם השנה, ע"פ האומדן ב-49 מליון דולר.

סיכום בטרם שער לגבי היצוא המקלאר לאירופה בשנת תשס"ג

לוח 10:

רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	שנת תשס"ג	שנת תשס"ב
1982	1983	1983	1983	1982	1983
15.04	30.16	18.09	18.95	21.47	
19.531	34.99	22.45	25.19	26.26	
0.49	4.03	4.36	6.54	4.81	
21.057	110.765	193.925	100.832	126,579	
103	5,350	8,455	6,594	20,502	
4,422	9,083	15,302	8,268	37,675	
4,525	14,433	24,357	14,862	54,177	

1. פיצוי נטר לדולר נוסף לשל
נוסחת בטרם השער - סנטים
2. פיצוי נטר לדולר נוסף על
בסיס השוואת וטל הקלארים - סנטים

3. פער חסר לדולר נוסף
פיצוא מקלאר - סנטים

4. ערך היצוא המבוקש באלפרי \$

5. סה"כ פיצוי חסר ליצוא מקלאר
אלפרי \$

6. הפסד נטר נוסף בגלל הקדמת
הודעת הבסיס ירבעמר 1980

7. סה"כ הפסד שנגזר לא מבוסס
ע"י בטרם שער - אלפרי \$

82%	21.47	26.28
61%	21.47	35.08

4.81	8.83	13.61	12.40
הפסד שנגזר ל-\$ יצוא מקלאר	הפסד שנגזר ל-\$ יצוא מקלאר	הפסד שנגזר ל-\$ יצוא מקלאר	הפסד שנגזר ל-\$ יצוא מקלאר
בטרם שער	בטרם שער	בטרם שער	בטרם שער
בגלל הקדמת ח' הבסיס	בגלל הקדמת ח' הבסיס	בגלל הקדמת ח' הבסיס	בגלל הקדמת ח' הבסיס

לוח מס' 11

התפתחות המדדים המשמשים לנוסחת בסוח
השער הרשמית בהשוואה למדדים הרלוונטיים
לתנאי היצוא החקלאי:-

(% השינוי ביחס לשנה קודמת)

מקדמי בסוח השער המתאימים

ליצוא החקלאי

מדדי בסוח השער הרשמי

מדר סל מטבעות סיבוא חקלאי	מדר תשומות לענפי שרה	מדר סל מחירים המטבעות (5 מטבעות)	מדר מחירים לצרכן	מדר מחירים סיבונאים סל תפוקה מעשיה	השנה
=====	=====	=====	=====	=====	=====
44.6	66.2	42.0	63.9	63.8	תשל"ט
99.3	126.0	98.6	124.0	128.0	תש"ס
87.0	142.0	100.0	125.5	131.7	תשמ"א
88.4	120.2	95.6	113.5	117.2	תשמ"ב
88.1	122.5	94.2	131.1	128.9	תשמ"ג
169.4	163.1	177.4	183.4	1.1984-10.1983 (*)	

(*) מסוצע הקופחי בהשוואה לאותם חודשים לפני שנה

בטוח שער

נמדדו לוח 10 מצביעים על כך שבטוח השער ליצוא החקלאי בשנת תשמ"ג הגיע לשער של כ-60% מהפסד האמיתי.

בשנת תשמ"ג בה התחשבות לגבי היצוא החקלאי לאירופה התייחסה ל-466 מליון דולר פו"ב ולסכום מבוטח של 427 מליון דולר פו"ב, נשאר הפסד שנתי לא מבוטח של 58 מליון דולר מעבר ל-91.6 מליון דולר ששילמו כפיצוי.

מתוך הפסד זה כ-20 מליון דולר או 4.81 סנט לדולר מוסף קשורים לעבודה שנמדדו נוסחת הבטוח לא מתאימים ליצוא החקלאי. עוד 38 מליון דולר או 8.83 סנט לדולר מוסף ממוצע הס הפסד עבור היצואנים החקלאיים בגלל הקדמת חודשי הבסיס מאז הונהג בטוח השער ב-1981.

ההלן השוואה מסכמת של בטוח השער בשנים תשמ"ב תשמ"ג

תשמ"ג	תשמ"ב	
426,579	452,940	1. ערך היצוא המבוטח - אלפי \$
21,47	7.16	2. הפיצוי נטו לדולר מוסף שנתקבל לפי נוסחת בטוח השער - בסנטים
26.29	11.99	3. הפיצוי נטו לדולר מוסף המגיע על-בסיס תשומות ושל מטבעות חקלאיים
4.81	4.83	4. הפער החסר לדולר מוסף בחשבון הסופק בגלל אי התאמת מקדמי הנוסחה ליצוא החקלאי - בסנטים
8.83	7.39	5. הפער החסר בגלל קידום חודשי הבסיס מדצמבר 1980 - בסנטים
13.64	12.22	6. סה"כ פער חסר לדולר מוסף ליצוא החקלאי
61	37	7. הפיצוי נטו שנתקבל כאחוז מטה"כ הפיצוי המגיע $(\frac{2}{2+6})$
58,177	59,073	8. סה"כ הפסד שנתי בגלל אי התאמת בטוח השער ליצוא החקלאי - אלפי \$ (6x1)
113,267	121,218	כנ"ל לגבי חודש בסיס דצמבר 1979

אומדן בטוח שער לשנת תשמ"ד - עונת היצוא החקלאי

הספקר בעדיניות הכלכלית של הממשלה בנוגע לשערי ההלופין, שהחל באוקטובר 1983, גרם להצאת הפיחות של שער המטבעות ביחס לשקל מעבר לשעור האינפלציה המקומית. בנוסף לכך, התחזקות המטבעות האירופאים ביחס לדולר, היבאו לצמצום הפער בין עלית מדד המחירים לערכן ובין עלית סל המטבעות הכללי. שני הפרמטרים שהוזכרו לעיל הם הקובעים את אחוז הפיצוי בנוסחת בטוח שער, השיפור שחל בשניהם - הן מאת הפיחות של המטבעות ביחס לשקל והן המטבעות האירופאים ביחס לדולר הביא לכך שאחוז הפיצוי הממוצע ירד מ-21.5% בתשט"ג ל-11.5% בלבד עפ"י אומדן בתשט"ד.

אומדן בטוח השער המובא להלן מתבסס לעונת היצוא החקלאי לאירופה, דהיינו - החודשים אוקטובר 1983 - יוני 1984 -:

<u>ה ר ב ע ו ן</u>		<u>% הפיצוי נטר לאירופה לכל דולר מוסף</u>	
אוקטובר - דצמבר 1983		12.54	% הפיצוי בפועל
ינואר - סרץ 1984		11.72	% הפיצוי בפועל
אפריל - יוני 1984		10.00	אומדן
<u>ממוצע משוקלל לעונת היצוא החקלאי - תשמ"ד</u>		11.50	
ממוצע	תשמ"ג*	21.50	
ממוצע	תשמ"ב*	7.16	

* הכתובים הנ"ל מתבססים לשנה החקלאית כולה. אולם, כ-95% מהיצוא החקלאי מתרכז בחודשים אוקטובר - יוני, כך שהכתובים הם ברי השוואה.

פיתוח השקל כלפי המטבעות העיקריים על רקע
עליית מדד המחירים לצרכן בשנים תשל"ט-תשמ"ג

% השינוי לעומת שנה קודמת -

תשל"ט	תשמ"ג	תשמ"א	תשמ"ב	תשמ"ד *	מדד תשומת לענפי השרה
66.2	126.0	142.0	120.2	122.5	163.1
36.1	90.7	124.2	111.8	108.7	199.5
50.1	109.7	104.1	81.7	80.7	167.0
52.5	99.7	80.0	96.3	97.6	172.6
46.9	97.8	78.0	74.8	79.3	152.3
50.6	98.1	79.5	96.3	95.6	166.0
54.9	93.0	87.5	110.5	97.1	186.8
45.7	96.4	94.0	74.3	62.3	179.6
43.7	97.2	96.2	91.7	78.8	180.9
48.2	82.5	78.2	81.3	87.3	165.7
43.7	103.0	96.7	94.4	74.0	179.9
50.6	97.2	78.3	75.2	81.7	161.5
49.9	104.5	82.2	97.4	97.3	171.6
40.1	90.6	73.0	74.8	84.7	158.5

* ממוצע חקופתי בהשוואה לאותם חודשים לפני שנה

התפתחות שערי המטבע (לוח 12)

בשנים תשמ"ב ותשמ"ג, שער פירות השקל ביחס למטבעות השווייץ היה כמעט זהה בכל אחת משתי השנים הנ"ל, אולם בשער נמוך **טעליות** המחירים המקומיים - מצב זה הוא השתקפות המדיניות הכלכלית של ארידור, כלומר - האטה הפיחותים כאמצעי מלחמה באינפלציה, נגמה זו נמשכה עד אוקטובר 1983.

באוקטובר 1983, חל מפנה במדיניות הממשלה, אשר התבטא בפיתוח חד פעמי בשער של 24% (קדם לו באוגוסט פיתוח בשער של 7.5%); החל מאוקטובר הואץ פיתוח השקל ביחס למטבעות בשער גבוה או שווה לשערי האינפלציה המקומית - בממוצע בחודשים אוקטובר 1982 - ינואר 1983 לעומת אוקטובר 1983 - ינואר 1984 עלה מדד התשומה לענפי המדע ב-163%, מדד המחירים לצרכן עלה ב-183% בעוד שער הדולר עלה בכ-200%.

אחת הבעיות הקשות של היצוא החקלאי היא ירידת ערכם של המטבעות האירופאים ביחס לדולר; תמונה זו באה לביטוי בנתוני תשמ"ב ותשמ"ג בעוד שבשנים אלו עלה שער הדולר בכ-110%, הרי שבממוצע שערי המטבעות האירופאים עלו ב-90% - 80 בלבד, ראשיתה של מגמה זו היא מתחילת 1981.

החל מחודש פברואר 1984, ניתן להצביע על שינוי והתאוששות שערי המטבעות האירופאים ביחס לדולר. בחודשים פברואר-מרץ שער הדולר עלה בכ-26% בעוד ששערי המטבעות האירופאים עלו בשער של 37%-32%.

ההתחזקות בערך המטבעות האירופאים, אם תתמיד - תביא לשיפור ריווחיות היצוא החקלאי - כיוון שרובו מופנה לאירופה.

חיקף האשראי השוטף לחקלאות לפי מקורות האשראי*

(במיליוני שקל)

אשראי מאמצעים
חופשיים

אשראי מוכווני

אשראי מפקדונות
מאשרים למתן הלוואות

מס"ח	מס"י	מס"ח	מס"י	מס"ח	מס"י	סה"כ	קופה
1858.30	1479.90	2488.40	2110.70	631.50	7804.7	16373.50	31.12
2166.90	2521.90	3684.50	1505.90	964.70	9584.70	20428.60	31.03
2149.00	3197.00	2778.00	1961.00	1459.00	11981.00	23535.00	30.06
2782.00	4426.80	3149.30	2366.60	3686.20	15679.40	32090.30	30.09
2239.05	2906.40	3025.05	1986.05	1687.85	11262.45	23106.85	צע תשס"ב ריים שוטפים)
3341.90	6554.70	4027.90	2620.90	6064.70	20341.40	42951.50	31.12
3834.60	6857.80	6110.30	1483.40	9523.90	24776.40	52686.40	31.03
3678.50	7196.10	6127.90	3492.10	12287.80	32532.80	65315.20	30.06
4497.00	8756.00	6696.00	5484.00	17964.00	37795.00	81192.00	30.09
3838.00	7341.15	5740.53	3270.10	11485.10	28861.40	60536.28	צע תשס"ג ירי תשס"ב)
1549.30	2842.50	1867.40	1136.60	2811.60	8821.10	19028.50	31.12
1856.90	2948.30	2959.00	637.70	4660.50	10651.90	23714.30	31.03
1864.40	3024.80	3105.90	1466.68	6228.00	13675.00	27898.52	30.06
1750.90	3898.50	2963.50	2441.70	8194.80	16827.70	36077.10	30.09
1755.38	3178.53	2723.95	1420.67	5473.73	12493.93	26679.61	צע תשס"ג ירי תשס"ב)
נוי הריאלי ג-%							
-21.60	9.36	-9.95	-28.47	224.30	10.93	15.64	ס"ג לעומת תשס"ב

קור: בנק ישראל

עלות אפקטיבית - נומנליה וראליה - של סוגי אשראי
שונים במשק במונחים שנתיים לשנים חש"ב/חש"ב

חש"ב

מספר שנה	7-9/82	4-6/82	1-3/82	10-12/81	הח"ר
					ריבית - אפקטיבית כולל חריגה
147.6	137.6	141.0	146.0	167.0	מסוצה
7.5	-8.0	0.0	17.5	23.3	ריבית ראלית כולל חריגה מסוצה
147.0	177.0	159.0	124.0	133.0	הלוואה צמודה בריבית 7.5%
					אשראי מוכרז
45.0	49.1	47.1	39.5	42.7	קרן יצור ליצוא במס"י
-37.2	-42.2	-38.9	-33.3	-34.1	ריבית ראלית
8.0	6.2	7.9	9.5	8.5	קרן יבוא לשם יצוא במס"ח
134.0	125.0	170.0	150.0	97.5	קרן יבוא ליצוא מחורגם למס"י
1.6	-12.8	12.0	19.4	-8.8	ריבית ראלית
13.6	11.9	15.0	17.7	10.0	קרן מסון משלוחים במס"ח
146.0	137.0	187.0	168.0	100.0	קרן מסון משלוחים מחורגם למס"י
6.6	-8.1	13.1	28.1	-7.7	ריבית ראלית
					הלוואה במס"ח (דולריות)
29.7	22.0	30.0	32.0	35.0	ריבית על אשראי חופשי בדולרים
180.0	158.6	225.0	200.0	145.0	ריבית על אשראי חופשי בדולרים
21.7	0.2	34.9	43.3	13.11	במונחי מס"י
					ריבית ראלית

המקור: - בנק ישראל

ריבית ראלית שזה לריבית נומנליה אפקטיבית בשקלים בנכרי מדו המחירים לצרכן.

תשס"ג

<u>ממוצע שנתי</u>	<u>7-9/83</u>	<u>4-6/83</u>	<u>1-3/83</u>	<u>10-12/82</u>	
					<u>חח"ר</u>
150.4	178.2	148.9	139.1	137.6	ריבית - אפקטיבית כולל חריגה ממוצעת
10.9	17.3	5.9	9.5	7.8	ריבית ראלית כולל חריגה ממוצעת
138.9	155.0	145.1	127.3	129.3	הלוואות צמודות בריבית 7.5%
					<u>אשראי מוכוון</u>
49.5	50.9	49.1	49.1	49.1	קרן יצור ליצוא במס"י
-34.5	-36.4	-36.6	-31.7	-32.3	ריבית ראלית
5.9	6.3	5.7	5.6	6.1	קרן יבוא לשם יצוא במס"ח
131.9	242.9	119.6	102.1	90.0	קרן יבוא ליצוא מתורגם למס"י
1.9	44.6	-6.6	-7.5	-13.8	ריבית ראלית
11.7	12.3	11.4	11.2	12.1	קרן מימון משלוחים במס"ח
144.6	262.2	131.4	112.8	100.7	קרן מימון משלוחים מתורגם למס"י
7.5	52.7	-1.5	-2.6	-8.9	ריבית ראלית
					<u>הלוואות במס"ח (דולריות)</u>
19.5	21.4	20.6	17.4	18.5	ריבית על אשראי חופשי בדולרים
161.7	291.6	150.6	124.7	112.1	ריבית על אשראי חופשי בדולרים במונחי מס"י
14.9	65.1	6.6	2.9	-3.7	ריבית ראלית

המקור: - בנק ישראל

ריבית ראלית שזה לריבית נומינלית אפקטיבית בנכוי מדד המחירים לצרכן.

אשראי לחקלאות ועלותו (לוחות 25-26)

אשראי לחקלאות

סה"כ האשראי במטבע ישראלי דרך מוסדות בנקאיים - המכרז והחופשי המיוחס לחלק היצרני גדל השנה ב-116% בהשוואה לתש"ב, אך ירד ריאלית ב-5.4%, יש לציין כי הסטטיסטיקה של בנק ישראל על היקף האשראי, אינה נותנת תמונה מדויקת על האשראי המיועד לייצור בחקלאות. בהגדרות של בנק ישראל נכלל במסגרת זו גם אשראי שניתן לגופי שיווק, תובלה וחברות חקלאיות, שלא עוסקות בייצור חקלאי.

האשראי המכרז במטבע ישראלי ירד ב-28% ריאלית והאשראי מאמצעים חופשיים עלה ב-10%, ניתן להצביע על הרעה נמשכת בתנאי המימון של החקלאות, שבאה לביטוי בהרכב האשראי - הקטנת חלקו של האשראי המכרז והגדלת חלקו של האשראי החופשי.

בתש"א מסה"כ נפח האשראי בחקלאות האשראי המכרז היווה 56.5%, בתש"ב רק 40.5% ובתש"ג חלקו ירד עד 38% בלבד.

עלות האשראי בתש"ג

בשנת תש"ג חלה עליה של כ-33% בשערי הריבית במסגרת ח.ח. ד כולל חריגות. שיעור הריבית ריאלית, שעמד בתש"ב על 7.5% עלה עפ"י האומדן לשיעור של 10% בתש"ג. יש לציין שבתש"א הריבית הריאלית היתה 30%, בתקופה הנ"ל שיעורי האינפלציה היו נמוכים יחסית בהשוואה לשיערי הריבית.

שער הריבית הריאלית על האשראי החופשי במט"ח, במונחים שיקליים ממשיך להיות גבוה בהשוואה לשער הריבית על האשראי בשקלים, אם כי נמשכת המגמה של ירידה ברמה האבסולוטית שלו. בתש"א הריבית הריאלית על אשראי במט"ח במונחים שקליים היתה 46%, בתש"ב 22% ותש"ג 15%, זאת בהשוואה לריבית ריאלית בשקלים בשיעור של 30%, 7.5% ו-10% באותן שנים בהתאמה. לאור קצב הפיחותים המהיר בסוף תש"ג ובשנת תש"ד, יש להניח ששיערי הריבית על מט"ח יהיו גבוהים יותר גם בתש"ד. מגמת הירידה של עלות האשראי במט"ח היא תוצאה של ירידת שיערי הריבית במט"ח בעולם.

שערי הריבית הרגילים בטונות שיקליים על אשראי מוכרז מכל הקרנות עלו בתשס"ג בשער ממוצע בהשוואה לתשס"ב.

שער הריבית הרגיל השלישי מקרן יצור ליצוא ירד ל-34% בתשס"ג לעומת 37% בתשס"ב, ירידה זו מוסברת ע"י העליה של שער הריבית הנומינלית אפקטיבית מ-45% ל-49.1%, בעוד שבשערי האונפלציה לא חל שינוי מהותי. שער הריבית הרגיל על אשראי מקרן יבוא לשם יצוא עלה ל-1.9% בהשוואה ל-1.6% בשנה הקודמת.

הריבית על קרן מימון משלוחים עלתה ל-7.5% לעומת 6.6% אשתקד. שער זה אינו שונה בהרבה משער הריבית על ח.ח.ד, כך ששער הסובסידיה הגלום בקרן מימון משלוחים הולך וקטן, עובדה זו מתחזקת השנה לאחר קצב הפיחותים הגבוה בתחילת שנת תשס"ד.

חִשּׁוּבֵי לְרֹחַ לִרְתֵּ עֲנָפֵי יָם

=====

לוח 16:

י צ ר ר ב א ט ט מ ג

א. יצור בשר פטמים בעלים תש"מ-תש"ג - טונות

החודש	תש"מ	תש"א	תש"ב	תש"ג
אוקטובר	11,191	11,530	10,418	12,990
נובמבר	12,171	10,911	14,934	14,726
דעמבר	12,441	10,988	12,628	13,570
ינואר	12,777	10,631	12,003	13,096
פברואר	9,034	9,671	10,924	10,472
מרץ	7,165	9,848	13,453	11,002
אפריל	9,350	10,002	9,423	10,711
מ א י	9,204	10,727	12,961	13,563
יוני	9,710	10,211	13,070	14,023
יולי	12,121	11,514	10,711	12,436
אוגוסט	10,641	11,556	13,594	15,940
ספטמבר	10,838	11,738	12,354	9,518
סה"כ	<u>126,643</u>	<u>129,327</u>	<u>146,476</u>	<u>152,862</u>

המקור: מועצת הלול

ב. התפלגות השיווק ע"פ סקטורים - %

קיבוצים	45	46	42	44
מוסכים שיתופיים	3	3	4	4
מוסבי עובדים	48	47	50	47
אחרים	4	4	4	5
סה"כ	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>

המקור: משרד החקלאות.

צור בשר חודדים

א. צור בשר חודדים בטנים תש"ט-תש"ג - טונות

החודש	תש"ט	תש"א	תש"ב	תש"ג
אוקטובר	4,151	4,275	4,442	4,545
נובמבר	4,307	4,574	5,706	5,349
דצמבר	4,487	4,663	4,346	4,778
ינואר	4,575	3,344	4,184	4,508
פברואר	3,436	2,971	3,171	3,160
מרץ	3,101	3,870	4,237	4,330
אפריל	3,262	3,126	3,447	4,576
מאי	3,676	4,760	4,498	5,409
יוני	3,314	4,587	4,331	5,152
יולי	3,510	4,484	3,862	5,337
אוגוסט	2,831	4,486	4,479	6,143
ספטמבר	3,025	4,875	3,614	3,839
סה"כ	<u>44,075</u>	<u>49,995</u>	<u>50,426</u>	<u>57,226</u>

המקור: מועצת הלול

ב. התפלגות השיווק ע"פ סקטורים - %

קיבוצים	30	37	33	34
מושבנים סיתופיים	7	8	5	5
מושבני עובדים	62	54	59	59
אחרים	1	1	3	2
סה"כ	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>

המקור: משרד החקלאות

שיווק בשר הפטמים והודדים

יצור בשר הפטמים גדל בארבע השנים הנסקרות בכ- 26 אלף טון - זהו גידול של כ-21% לכל התקופה ובממוצע 6.5% מידי שנה. עיקר ההרחבה ארעה בשנת תשמ"ב בה גדל היצור בכ-13% שהם 16 אלף טון. מבחינת התפלגות היצור בין הסקטורים נראית תמונה יציבה כאשר היצור מתחלק פחות או יותר שווה בין הסקטור השיתופי והמשפחתי.

ביצור בשר ההודדים, לאחר הקפאה בשנת תשמ"ב, הרי שבתשמ"ג גדל היצור בכ-7 אלף טונות - גידול של כ-13%. נראה שההרחבה ביצור ממרכזת במחצית השניה של השנה בה יוצרה כמות הגדולה ב-6,200 טון שהם כ-25% יותר מאשר בתקופה המקבילה בשנה קודמת.

גם ביצור בשר הודדים, כמו בשלוחת הפטימים, לא חלו שינויים מבחינת ההתפלגות הסקטוראלית.

[illegible][illegible]

ת ש"ג		ת ש"ב		ת ש"א		ת ש"ז		ת ש"ח		ת ש"ט	
אלפי	מספר	אלפי	מספר	אלפי	מספר	אלפי	מספר	אלפי	מספר	אלפי	מספר
ליטרם	מקום	ליטרם	מקום	ליטרם	מקום	ליטרם	מקום	ליטרם	מקום	ליטרם	מקום
1. מושבים											
8,331	37	6,961	36	7,878	39	11,068	45	11,258	40	500 אלף ליטר	40
24,209	33	25,957	35	28,879	39	25,987	34	27,904	36	500-1000 אלף ליטר	36
13,939	11	11,751	9	10,887	9	17,402	15	26,401	22	1000-1500 אלף ליטר	22
17,049	10	24,616	13	26,761	15	24,569	14	23,111	13	1500-2000 אלף ליטר	13
63,523	91	69,287	93	74,405	102	79,022	108	88,674	111	סה"כ ביניים	111
210,805	45	187,196	43	170,029	41	171,737	43	180,999	45	שווק מעל 2000 אלף ליטר	45
274,133	136	256,483	136	244,434	143	250,759	151	269,673	156	סה"כ מושבים	156
30,403	15	29,439	15	28,087	15	26,093	15	25,069	15	2. מושבים שותפים	15
3. קבוצים											
9,335	7	9,383	10	10,660	14	24,199	18	26,047	20	שווק עד 1500 אלף ליטר	20
64,137	35	86,669	47	107,040	60	116,849	67	114,920	66	שווק בין 1500-2000 אלף ליטר	66
169,554	78	145,860	65	123,325	56	121,564	55	127,609	57	שווק בין 2000-2500 אלף ליטר	57
169,656	55	160,490	52	123,656	41	92,702	31	80,670	29	שווק מעל 2500 אלף ליטר	29
413,082	173	402,402	174	372,749	171	355,194	171	357,246	172	סה"כ קבוצים	172
12,330		12,466		12,313		12,534		13,652		4. אחרים	
730,148		700,790		657,583		644,780		665,660		סה"כ	

* כולל מושב חדש שהחל לייצור ב-83/4
 ** כולל 3 קבוצים חדשים.

התפתחות ביצור החלב

1. ג ל ל ר

בשמונה השנים הנסקרות (תשל"ו - תשמ"ג) עלה יצור החלב בכ-17% קצב גידול **ממוצע** של כ-2% בשנה. בתוך התקופה, שנת השפל היא תשמ"ב בה אף ירד היצור בכ-3% לאחר עמנוס הביקושים שבא בעקבות ביטול הסובסידיות אז. החנים שלאחר מכן מאופיינות על ידי התאוששות הצריכה עקב החזרת הסבסוד ואף לשיעורים גבוהים במיוחד, ובהמשך לכך הרחבה ניכרת של היצור. שינוי המגמה ביצור חל כבר במחצית השנייה של שנת תשמ"א בה מסתכם הגידול בכ-5%, ולאחר מכן שיעורי עליה של 6.6% בתשמ"ב ו-4.2% בתשמ"ג בה הסתכם היצור ב-730 מיליוני ליטרים. כאשר בוחנים את היקפי היצור של הסקטורים וההתפלגות ביניהם, עובדה בולטת בשנה האחרונה היא שיעור גידול גבוה יותר בסקטור המשפחתי - 6.9% לעומת 2.7% בלבד בסקטור השיתופי. כתוצאה מכך, נבלמה במידת מה המגמה הרב - שנתיית של הגדלת חלקם של המשקים השיתופיים מסך יצור החלב.

2. מ ו ש ב י ס

בחמש השנים הנסקרות בולט תהליך היציאה של המושבים בעלי היקף יצור נמוך ליישוב וריכוז היצור בקבוצות בעלות היקף שיווק גבוה יותר. בתקופה זו הופסק יצור החלב ב-21 מתוך 156 מושבים שייצרו בשנת תשל"ט - רובם מהקבוצה שיצרה בשנה זו עד 500 אלף ליטר ליישוב. כמו כן, בתוך שלוש הקבוצות הראשונות - (עד 1.5 מליון ליטר ליישוב) נמשך תהליך היציאה אשר מתבטא במעבר היישובים להיקפי שיווק יותר מצומצמים.

לדוגמא - בקבוצה השנייה, המשווקת עד מליון ליטר ליישוב במהלך חמש השנים התרחשה התופעה הבאה:

36	<u>מספר משקים בתשל"ט</u>
5	עזבו את הענף
12	צמצמו את היקף היצור
3	הרחיבו את היקף היצור
16	<u>נשארו בקבוצה</u>
	מעבר משקים מקבוצות אחרות:
13	- סצמצמו את היקף היצור
4	- שהרחיבו את היקף היצור
33	<u>ס ה " כ בתשמ"ג</u>

כיועל יוצא של התהליך, בתקופה שבה היצור הכולל נמצא בהרחבה, הוא שמספר ישובים יחסית קטן משווק את מרבית החלב שמקורו בסקטור המשפחתי. כן שליש ממושב החלב שטיפקו 67% מהיצור בסקטור המושבי בשנת תשל"ט הגדילו את חלקם עד לכ-77% בתשמ"ג. למעשה כל תוספת היצור של מגזר זה בשנתיים האחרונות יוצרה על ידי קבוצת המושבים הגדולים ששווקה למעלה מ-4.5 מליון ליטר במוצע לישוב בתשמ"ג.

3. ק י ב ו צ י ם

מסנך המסקים השיתופיים המייצרים חלב נשאר יחסית יציב במהלך חמש השנים הנסקרות. התהליך הכולט מבחינת החלוקה לקבוצות גודל הוא של הרחבת הרפנות הקטנות כאשר עד תשמ"ט כמחצית מהקבוצים עדיין ייצרו ברמה של עד 2 מליון ליטר בשנה לעומת כרבע בלבד בתשמ"ג.

יחד עם זאת לא חל שינוי משמעותי בהיקף השיווק הממוצע לישוב ברפתות הגדולות. בקבוצה של 12 משקי חלב גדולים שיצרו בתשל"ט 3.4 מליון ליטר גדל היצור לכ-4 מליון ליטרים במוצע לישוב. יתר הישובים בקבוצה שיצרה בתשל"ט מעל 2.5 מליון ליטרים נשארו ברמת יצור דומה של כ-3 מליון ליטר לישוב. כלומר- השגמה היא של הרחבה של הרפתות הקטנות והבינוניות יחד עם שמירה על רמת יצור מחוץ או יותר יציבה ברפתות הגדולות. כתוצאה מכך מתקבלת תמונה של יותר הומוגניות מבחינת גודל הרפתות הקבוציות.

הסובסידיות למוצרי בעלי - חיים

=====

1. עומק הסבסוד

רמת הסבסוד מהמחירים לחקלאי נעה בין 50 ל- 60 אחוזים - פרט לעוף החי ובשר הודיים.

מעניינת הידידה בעומק הסבסוד של חלב בקר ש-64 בתש"ב ל-60 בתש"ג - דבר שלא טעא את ביטולו בנתוני הצריכה של שנה זו.

לעומת זאת, הסובסידיה לביצי מאכל גדלה בתש"ג והגיעה ל-47% מהתמורה לחקלאי לאחר 38% בלבד בתש"ב.

הסובסידיה לעיף הקפוא עברה אמנם את רמתה משנה קודמת - 55% לעומת 51% בתש"ב - אולם, כאשר נלקחת בחשבון גם התמיכה הגלומה בעוף החי הרי שסה"כ היתה אף ירידה מסוימת בסבסוד בשר העוף.

שנת תש"ד החלה עם הכרזה בדבר שינוי מדיניות הסבסוד ואמנם בחודש אוקטובר 1983 בוצע ייקור חריג של כ-50% במחירי המוצרים המסובסדים.

הסובסידיה לבשר הודיים בוטלה בחודש זה לחלוטין - עזר שגרס לדירדור ביחסי המחירים בשוק בין סוגי הבשרים השונים ובעקבות כך העמקת משבר השיווק והרווחיות עד עצם היום הזה.

לגבי יתר המוצרים, נראה שחל אמנם ייקור ריאלי של 20-23% במחירי המוצרים לצרכן ורמת הסבסוד ירדה עקב כך, אולם במהלך השנה קצב הייקורים אינו עולה על האינפלציה ועומק התמיכה רחוק עדיין מהיעד שהוצב בתחילת השנה.

2. טה"כ תשלומי הסובסידיה

כאשר נבחנים סך תשלומי הסובסידיה (כולל מספוא) סערך היצור של בעלי חיים בשבע השנים האחרונות - מתקבלת התמונה הבאה:

- בשלוש השנים הראשונות תשל"ז - תשל"ט נשמרה רמת יציבה של כ-30%.
- בשנת תש"ס ירדו תשלומי הסובסידיה עד לכדי 13% סערך יצור בעלי חיים, כאשר בשנה זו שררה מדיניות של צמצום הסובסידיות ובחלק מהמוצרים אף ביטולן המוחלט.
- שנת תשמ"א שבתחילתה, פרט לעוף הקפוא, לא סובסדו המוצרים המבוקשים מן החי, הסתיימה עם רמת סבסוד גבוהה במיוחד עקב שינוי מדיניות התמיכות מן הקצה אל הקצה במהלך השנה. כך, בחשבון שנתי מגיעים תשלומי הסובסידיות ל-27.5%, אולם, כאשר נלקח בחשבון חלק השנה בו חזרה הממשלה למדיניות של סבסוד מאסיבי - עולה תשלומי הסובסידיות על הרמה הממוצעת הרב-שנתית הרגילה ומגיעים לכ - 37%.
- השנים תשמ"ב ותשמ"ג מאופיינות על ידי רמת סבסוד גבוהה של המוצרים בפקוח, כאשר תשלומי הסובסידיה סערך ערך יצור בעלי החיים מגיעים בתשמ"ב לשיא של קרוב ל-40% ול-34% בשנת תשמ"ג.
- כמו כן, כאשר לא נלקחת בחשבון התמיכה במספוא, אלא התמורה הישירה במוצרים בלבד - הרי שבשתי השנים אחרונות התשלומים עומד על כ-33%.

ריכוזיות ענפי בעלי חיים

1. חלב בקר
שקלים לפרה

תש"מ	תשמ"א	תשמ"ב	תשמ"ג	
8,222	19,290	43,179	59,695	הכנסות: חלב
1,466	3,646	6,781	16,335	בשר
9,688	22,936	49,959	116,030	טח"כ
5,720	12,943	28,279	67,485	הוצאות: מזון
1,229	2,776	6,661	14,524	יתר משתנות
2,739	7,217	15,019	34,021	עודף ברוטו
1,570	3,859	8,064	19,302	הוצאות עבודה
1,161	3,358	6,955	14,719	יתרה לה"ה וכלליות
12,917	16,568	16,073	14,719	היתרה הריאלית במחירי תש"ג

מבדיקת הריכוזיות בלוח לעיל נראה שבשנים תשמ"א ותשמ"ב חשבון הריכוזיות היה מאוזן, כלומר - היה כיסוי מלא להוצאות היצור כולל עלות ההון והכלליות.
בשנת תשמ"ג חלה ירידה בריכוזיות המוסברת בשתי סיבות עיקריות:

(א) בעטגרת הסכס המכסות לשנת 1983/84 קוזזו החל מאפריל 1983 2% ממחיר המטרה בתמורה לתוספת המכסה שניתנה בשנה זו.
גרועה 2% מהמחיר השפיעה לאורך כל השנה בידידת ההכנסות לחלב בכ-1%.

(ב) בשנת תשמ"ג הופעלו נוהלים חדשים בקביעת מחירי המטרה לחלב. משמעות הנוהל החדש בחשבון שנתי היא הרעה של כ-2% בתנאי הסחר של החלב לעומת השנה הקודמת.

שנת תשמ"ד החלה עם שחיקת המחיר בשיעורים לא מבוטלים. אי התאמת המחיר לקצב אינפלציה חודשית דו-ספרית, קשור בעיקר לכך שייקורי המספוא ההכופים נכללו במחירי המטרה בפיגור של שלושה שבועות עד ינואר 1984 ושבוטלים החל מפרוואר 1984. השחיקה בגין סעיף זה בלבד שביעה במחצית הראשונה של תשמ"ד לשיעור ממוצע של כ-4% ממחיר המטרה שהם כ-11-12% מהעודף ברוטו או כ-27% מהיתרה לה"ה וכלליות.

2. ביצוע מאכל
(אג' חדשות/יח')

תש"מ	תש"א	תש"ב	תש"ג	
27.2	75.1	161.2	373.6	הכנסות: ביצ'ס
0.8	1.9	2.0	5.6	בשר
28.0	77.0	164.0	379.4	סה"כ
16.1	36.1	82.4	190.5	הוצאות: מזון
5.9	13.8	31.2	74.3	יתר משתכנות
6.0	27.3	50.4	114.6	עודף ברוטו
7.0	17.4	32.8	74.2	הוצאות עבודה
-1.0	9.9	17.6	40.4	יתרה לה"ה וכלליות
-11.1	48.3	40.7	40.4	היתרה הרואלית במחירי תש"ג

שנת תש"מ היתה שנת שפל מבחינת הריבוי והיות לאחר ביטול הפיקוח על המחירים בשנה קודמת. בשנה זו, כפי שניתן לראות, לא היה בדיוק מלא אף להוצאות העבודה.

בתש"א חזרה השלווה להסדר מכסות ומחירים טובים, ואכן חל שיפור ניכר בריבוי והיות כאשר המחירים נקבעו ברמה המכסה את מלוא הוצאות היצור. גם בשנותיים שלאחר מכן נשמר חשבון ריבוי והיות מאוזן.

בחודשים הראשונים של שנת תש"ד חלה הרעה בריבוי והיות כאשר האינפלציה הגיעה בבת אחת לשעור חסר תקדים של קרוב ל-400% ולא היתה התאמה מקבילה בקצב עדכון המחיר - במיוחד בסעיף המספוא. החל מינואר - פברואר 1984 אמנם שופרו הסדרי ההתחשבות וקצב עדכון המחירים הוא סביר יותר - אולם המשבר של תחילת השנה יתן את אותותיו לכשתגיע העת לסכס שנה זו.

3. בשר פטמים

- שקל/ק"ג -

<u>תש"מ</u>	<u>תש"מ</u>	<u>תש"מ</u>	<u>תש"מ</u>	
<u>64.60</u>	<u>27.25</u>	<u>12.96</u>	<u>5.31</u>	<u>הכנסה מבשר</u>
31.60	13.55	6.24	2.83	<u>הוצאות: מזון</u>
19.75	6.22	3.74	1.51	<u>יתר משתכר</u>
<u>13.25</u>	<u>5.33</u>	<u>3.20</u>	<u>2.97</u>	<u>עודף ברוטו</u>
5.21	2.10	1.10	0.45	<u>הוצאות עבודה</u>
8.04	7.81	2.37	5.79	<u>היתרה הריאלית במחיר תש"ג</u>

בבדיקת הריביות ברצף של ארבע שנים נראה שפרט לשנה הראשונה - תש"מ - שהיתה שנת הפסד עקב קשיי שיווק, מתקבלת תמונה של ריביות שאוזנת כאשר אחוז היתרה לה"ה וכלליות עומד על 12-13%.

כאשר לשנה הנוכחית - תש"ד, הרי שתחילתה בירידה בריביות עקב שחיקת המחיר בשיעור לא מבוטל של 5-6% בחודשים הראשונים של השנה, הסיבה העיקרית לשחיקה הוא פער הזמן בין ייקורי הסטפוא ותחולתם במחירים המובטחים בתקופה שגרעיני הסטפוא מייקרים בקצב העולה על שיעורי האינפלציה הנוכחיים החרוגים אף הם.

4. בשר עגלים

- טק"ק/ג -

<u>תש"ט</u>	<u>תש"א</u>	<u>תש"ב</u>	<u>תש"ג</u>	
7.20	18.24	34.13	92.21	<u>הכנסות:</u> בשר
0.02	0.06	0.10	0.22	זבל
7.22	19.30	34.23	92.43	<u>סה"כ</u>
4.53	10.37	24.03	53.48	<u>הוצאות:</u> מזון
0.44	0.92	2.20	4.72	יתר משתנות
2.25	9.01	9.00	34.23	<u>עודף ברוטו</u>
1.39	3.95	7.30	14.03	ערך הוולד
1.04	2.54	5.58	13.82	הוצאות עבודה
-0.18	1.52	-4.88	6.38	<u>יתרה לה"ה וכלליות</u>
-2.00	7.50	-11.28	6.38	יתרה הריאלית במחירי תש"ג

התמונה המתקבלת בבדיקה של ארבע שנים רצופות היא של חוסר יציבות המתאפיינת בתנודות מחירים חריפות כלפי מעלה ומעלה חזק כדי כל שנה.

בשנים תש"ט ותש"א לא היה כיסוי מלא אף להוצאות העבודה.

השנתיות האחרות - תש"ב ותש"ג - גם הן שנים של הפסד כולל של 2-3% כאשר לוקחים בחשבון את הוצאות ההון והסינהל.

לגבי שנת תש"ג יש לציין שאמנם מחירי הבשר עלו בממוצע שנתי בשיעור של כ-170% העולה בהרבה על האינפלציה באותה שנה - אולם ההמדיקרות הגבוהה באה על בסיס שנה קודמת בה שררו מחירים נמוכים במיוחד.

5. בשר הודלים
- שקל/ק"ג -

תש"מ	תשמ"א	תשמ"ב	תשמ"ג	
5.23	13.06	29.79	66.76	הכנסות: בשר
0.02	0.06	0.11	0.23	זבל
5.25	13.12	29.90	66.99	סה"כ
3.24	7.18	15.13	34.40	הוצאות: מזון
1.52	3.88	9.01	22.07	יתר משתנות
0.49	2.06	5.76	10.52	עודף ברוטו
0.41	0.88	1.95	4.17	הוצאות עבודה
0.08	1.18	3.81	6.35	יתרה לח"ה וכלליות
0.90	5.82	8.80	6.35	יתרה ריאליזית במחירי תשמ"ג

השנה הראשונה בתקופה הנסקרת - תש"מ - היתה שנת משבר, כאשר עקב קשיי שיווק ותחרות עם מוצרי בשר מסובסדים המחירים ליצרון היו נמוכים במיוחד. סופו של משבר שיווק זה הוא במחצית השנייה של שנת תשמ"א - החל ממאי 1981 השתלמה טובסידה גם בשלוחת ההודלים, ומאז נקבע המחיר לחקלאי במקביל למוצרים אחרים שבפקוח ממשלתי.

תחילתו של משבר הרווחיות הנוכחי היתה כבר במחצית השנייה של תשמ"ג, למרות שהשלוחה עדיין קיבלה השלמת מחיר דרך הסובסידיה. עבירת המלאים ועלות אחזקתם על חשבון החקלאים דרך קרן מיוחדת גרמה לקיצוז משמעותי בתמורה נטו שקיבל החקלאי, וכמוצאה מכר, יתרה ריאליזית נמוכה יותר מזו של שנה קודמת - 9.5% מערך התפוקה בתשמ"ג לעומת 12.7% בתשמ"ב. הירידה ברווחיות חמורה עוד יותר בתשמ"ד - לאחר ביטול המטיבה בשלוחה - כאשר בחלק מהתקופה אין ביסודי מלא אף להשומה הישירה (עודף ברוטו שלילי).

ע נ פ ה ה ד ר י ס

=====

לוח 1. הייצור הכולל של פרי הדר ואחוז היצוא
-באלפי טונות-

ה ת ק ר פ ה	סה"כ ייצור	סה"כ ייצוא	% ייצוא
1978/79-1975/76 (ממוצע)	1,525.5	935.0	61.3
1979/80	1,542.8	854.7	55.4
1980/81	1,416.6	821.0	58.0
1981/82	1,803.9	760.7	42.2
1982/83	1,518.9	715.9	47.1

המקור: - ל.מ.ס.

לוח 2. מערכת הכנסות-הוצאות לדונם שמוטי בארבע השנים האחרונות
-בדולרים של אפריל 1984-

רמת היבול - טון לדונם	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
ליצוא - טון לדונם	3.90	3.75	5.00	3.75
	2.53	2.35	2.48	1.94
הכנסות				
יצוא - ערך גרוס	1,103	1,091	967	773
בררה - ברוטו	122	148	210	140
ס ה " כ	1,225	1,239	1,177	913
הוצאות				
גרוס - פו"ב	394	379	376	235
פו"ב - משק	337	284	357	325
עיבוד וקטיף	247	254	207	261
ס ה " כ	978	917	1,020	821
יתרה לה"ה וברינות	247	322	157	92
% היתרה מערך התפוקה (יצוא גרוס)	20.2	26.0	13.3	10.1
% היתרה מערך התפוקה (יצוא פו"ב)	29.7	37.4	19.6	13.6

לוח 3: היתרה לה"ה וריכוז של זני ההדורים העיקריים
כולל פיצויים מקרן נזקי טבע לשנת 1982/83
ב-\$ של אפריל 1984 לדונם

שמוטי	אשכוליות כולל בכירות	אשכוליות רגילות	אפילים
354	435	234	398
262	327	275	282
92	108	-41	116
3.75	5.45	6.05	4.70

ערך התפוקה*
הוצאות הייצור לדונם**
יתרה לה"ה וריכוז ב-4/84
רמת היבול - טון/דונם

לוח 4: היתרה לה"ה וריכוז לדונם הדורים - בדולרים ריאליים
כולל פיצויים מקרן נזקי טבע בשנים 1982/83-1979/80

שנה	שמוטי	אשכוליות כולל בכירות	אשכוליות רגילות	אפילים	דונם הדורים ממוצע
1979/80	247	425	228	267	270
1980/81	322	299	164	133	230
1981/82	157	230	84	108	133
1982/83	92	108	-41	116	63

רמת יבול רב-שנתית
ממוצעת-ט'/ד'

4.1 5.3 5.8 4.2

* כולל סיוע מיוחד של 5 מליון דולר שהתקבל בינואר 1984.
** כולל הלוואות עיבוד מסובסדות.

לוח 5: הגורמים לירידת הרווחיות בשנת 1982/83

בהשוואה לשנים 1979/80-1980/81
- לדונם בדולרים של אפריל 1984 -

שמוטי	אפילים	אשכוליות רגילות	אשכוליות כולל בכירות
היתרה להתחרה הרוץ ורידות בשנת הבסיס	241	263	297
היתרה להתחרה הרוץ ורידות ב-1982/83 (*)	68	111	104
הירידה הריאלית בותרת ב-1982/83			
בהשוואה לשנת הבסיס	<u>173</u>	<u>152</u>	<u>193</u>
<u>תרומת הגורמים לירידה ברווחיות</u>			
שנוי ב- רמת היבול-נטר	15	-61	-99
% הבררה	42	22	110
- מחיר טונה יצוא במשק	67	118	91
- מחיר טונה ברה במשק	31	59	92
- אשראי ושונות בתשומה	18	14	-1
<u>הסברים לתרומת גורמי השינוי</u>			
רמת היבול לד'/'ט' - שנת בסיס	3.90	4.10	4.55
- 1982/83	3.75	4.70	5.45
% ובררה	35.10	35.10	45.50
- שנת בסיס	48.30	41.90	52.80
- 1982/83			
<u>מחיר טונה פרי לתעשית- \$ ראל</u>			
- שנת בסיס	59	65	59
- 1982/83	41	44	20
<u>נתונים המשפיעים על מחיר טונה יצוא במשק-</u>			
ירידת התמורה בגלל ידסוף ריאל			
של השקל כלפי המטבעות האירופאיים			
-נטר לאחר ניכוי בטוח שער וסיוע-\$	90	78	146
השנוי בתמורה בגלל שינויים בהוצאות הקבלן והמועצה בארץ-\$	1	42	55

(*) לא כולל פצויים מקרן לנזקי טבע.

לוח 6: ש מ ר ט י

חשבון ריווחיות היצור לדונס בשנים 1982/83-1979/80

<u>1982/83</u>	<u>1981/82</u>	<u>1980/81</u>	<u>1979/80</u>	
				1. <u>רמת היבול לדונס-ט'</u>
1.94	2.48	2.35	2.53	ל י צ ו א
0.24	0.36	0.27	0.20	שוק מקומי
1.57	2.16	1.13	1.17	ת ע ש י ה
				ס ה " כ
<u>3.75</u>	<u>5.00</u>	<u>3.75</u>	<u>3.90</u>	% הברה
48.3	50.4	37.3	35.1	
				2. <u>התמורה מפרג ליצור</u>
				לתיבה- \$: פדיון פו"ב
4.927	4.703	6.177	5.859	בטוח שער וסיוע אחר
0.783	0.595	0.262	0.015	
<u>5.710</u>	<u>5.298</u>	<u>6.439</u>	<u>5.874</u>	סה"כ תמורה-פו"ב
3,675	1,747	1,402	458	מחיר לטונה יכול בפרדס-שקל
				3. <u>חישוב היתרה לדונס-בערכים</u>
				<u>מהוונים לאפריל כל שנה-שקלים</u>
				רמת התפוקה
<u>**15,763</u>	<u>**9,421</u>	<u>5,659</u>	<u>1,921</u>	רמת התשומה
12,491	6,264	2,439	972	יתרה לה"ה וריווח
3,272	3,157	3,220	949	פיצויים מקרן נזקי טבע
1,097	266	27	22	
<u>4,369</u>	<u>3,423</u>	<u>3,247</u>	<u>971</u>	סה"כ יתרה
				כנ"ל - כל השנים בערכים
<u>4,369</u>	<u>7,497</u>	<u>15,391</u>	<u>11,788</u>	<u>מהוונים לאפריל 1983</u>

חשבון לא סופי

** כולל סיוע מיוחד מתור סך 3 מיליון \$ שניתנו לענף ההדרים ב-1983
 *** כולל סיוע מיוחד מתור סך 5 מיליון \$ שניתנו לענף ההדרים ב-1984

לוח 7: אשכוליות רגילות

חשבון ריווחיות היצור לדונם בשנים 1979/80-1982/83

<u>1982/83</u>	<u>1981/82</u>	<u>1980/81</u>	<u>1979/80</u>	
1. רמת היבול לדונם-ט'				
2.31	2.28	2.52	2.80	י י צ ו א
0.21	0.34	0.31	0.26	טון מקומי
3.31	2.64	2.67	2.49	תעסוקה
0.22	0.84	-	-	השמה
<u>6.05</u>	<u>6.10</u>	<u>5.50</u>	<u>5.55</u>	ט"כ
61.8	62.6	54.2	49.6	% הבררה
2. התמורה מפרוי ליצור				
3.691	4.171	4.539	5.006	להיבה - \$: פדיון פו"ב
0.675	0.520	0.284	0.033	בטוח שער וטיוע אחר
<u>4.366</u>	<u>4.691</u>	<u>4.823</u>	<u>5.039</u>	ט"כ תמורה- פו"ב
1,752	1,356	784	357	מחיר לטונה יבול בפרדס-שקל
3. חישוב היתרה לדונם - בערכים מהורגים לאפריל כל שנה-שקלים				
***10,922	**7,974	4,164	1,922	רמת התפוקה
13,106	6,162	2,535	1,036	רמת התשומה
-2,184	1,812	1,629	886	יתרה לה"ה ורידוח
244	28	22	9	פירושים מקור נזקי טבע
<u>-1,940</u>	<u>1,840</u>	<u>1,651</u>	<u>895</u>	ט"כ יתרה
<u>-1,940</u>	<u>4,030</u>	<u>7,826</u>	<u>10,865</u>	כט"ל - כל השנים בערכים מהורגים לאפריל 1983

* חשבון לא טופד

** כולל סיוע מיוחד מתוך סך 3 מליון \$ שניתנו לענף ההדרים ב-1983.
 *** כולל סיוע מיוחד מתוך סך 5 מליון \$ שניתנו לענף ההדרים ב-1984.

לוח 8: אשכוליות רגילות + בכירות

השבון ריווחיות הייצור לדונם בשנים 1979/80 - 1982/83

<u>*1982/83</u>	<u>1981/82</u>	<u>1980/81</u>	<u>1979/80</u>	
				<u>1. רמת היבול לדונם - ט'</u>
0.87	0.76	1.04	1.18	יצוא - בכיר
1.70	1.73	1.44	2.05	- רגיל
0.06	0.03	0.35	0.07	שוק מקומי - בכיר
0.16	0.26	0.18	0.19	- רגיל
-	0.23	-	0.19	תעשייה - בכיר
2.43	2.01	1.54	1.82	- רגיל
0.23	0.63	-	-	חשמיה
<u>5.45</u>	<u>5.65</u>	<u>4.55</u>	<u>5.50</u>	סה"כ
52.8	55.9	45.5	41.3	% בררה
				<u>2. התמורה מפרי ליצוא (אשכוליות בכירות)</u>
5.907	6.874	6.781	6.746	לתיבה - \$: פדיון פו"ב
0.864	0.970	0.315	-	בטוח שער וסידע אחר
<u>6.771</u>	<u>7.844</u>	<u>7.096</u>	<u>6.746</u>	סה"כ תמורה - פו"ב
<u>3,007</u>	<u>1,896</u>	<u>1,133</u>	<u>462</u>	מחיר לטונה יבול בפרוס - שקל
8,562	4,335	1,928	753	מזה - בכיר
1,758	1,359	783	357	רגיל
				<u>3. חישוב היתרה לדונם - בערכים מתורגמים לאפריל כל שנה - שקלים</u>
***20,575	**12,485	6,102	2,933	רמת התפוקה
15,613	7,492	3,102	1,269	רמת התשומה
4,962	4,993	3,000	1,664	יתרה לה"ה וריווח
203	28	13	9	פיצויים מקרן נזקי טבע
<u>5,165</u>	<u>5,021</u>	<u>3,013</u>	<u>1,673</u>	סה"כ תרה
<u>5,165</u>	<u>10,996</u>	<u>14,282</u>	<u>20,310</u>	כג"ל - כל השנים בערכים מתורגמים לאפריל 1983

* חשבון לא סופי

** כולל סיוע מיוחד מתור סך 3 מליון \$ שניתנו לענף ההדרים ב-1983.
*** כולל סיוע מיוחד מתור סך 5 מליון \$ שניתנו לענף ההדרים ב-1984.

לוח 9: א פ ד ל ר ט

חשבון ריווחיות היצר לדונם בשנים 1979/80 - 1982/83

<u>*1982/83</u>	<u>1981/82</u>	<u>1980/81</u>	<u>1979/80</u>	
				<u>1. רמת היבול לדונם - ט'</u>
2.73	2.07	2.48	2.66	ייצוא
0.28	0.22	0.25	0.22	שוק מקומי
1.69	2.01	0.97	1.22	תעשיה
<u>4.70</u>	<u>4.30</u>	<u>3.70</u>	<u>4.10</u>	סה"כ
41.9	51.9	33.0	35.1	% הבררה
				<u>2. התמורה מפרד לייצוא</u>
4.360	4.696	4.953	5.378	לתיבה - \$: פדיון פו"ב
1.053	0.558	0.420	0.049	בטוח שער וטיוע אחר
<u>5.413</u>	<u>5.254</u>	<u>5.373</u>	<u>5.427</u>	סה"כ תמורה - פו"ב
4,226	2,154	1,153	554	מחיר לטונה יבול בפרדס - שקל
				<u>3. חישוב היתרה לדונם - בערכים מהוונים לאפריל כל שנה-שקלים</u>
***18,806	**8,258	3,799	2,033	רמת התפוקה
13,483	5,975	2,466	997	רמת התשומה
5,323	2,283	1,333	1,036	יתרה לה"ה ורייוח
203	64	8	14	פיצויים מקרן נזקי טבע
<u>5,526</u>	<u>2,347</u>	<u>1,341</u>	<u>1,050</u>	סה"כ יתרה
<u>5,526</u>	<u>5,140</u>	<u>6,356</u>	<u>12,747</u>	כנ"ל - כל השנים בערכים מהוונים לאפריל 1983

* חשבון לא סופי

** כולל סיוע מיוחד מתוך סך 3 מליון \$ שניתנו לענף ההדרים ב-1983

*** כולל סיוע מיוחד מתוך סך 5 מליון \$ שניתנו לענף ההדרים ב-1984.

גורלו של ענף ההדרים עומד להיחרץ בימים אלה. השאלה העומדת להכרעה היא זו:

- האם הפרדס ימשיך להיות ענף מוביל בחקלאות ומהבכירים ביצוא הישראלי, התורם מעל 12% מסך הערך המוסף הארצי (למעט יהלומים) והמניע סביבו מערכות משקיות נרחבות בתובלה, נמלים, ספנות, בטוח, אריזה וכו'.

- או שמא יותר ויותר שטחים ילכו וייעקרו בקצב מוגבר בתהליך בלתי מבוקר, שבמהלכו יאבדו למשק דולרים יקרים, יפוטרו אלפי עובדים, ויירדו לטמיון השקעות של מאות מיליוני דולרים.

ההחלטה הישירה ביחס לעתידו של ענף ההדרים נתונה בידיהם של אלפי מגדלים שבתום עונה זו ישקלו, האם להמשיך לגדל פרי הדר או לעקור את הפרדס. רצונו של הפרדסן לעקור קשור כמובן לתהליך מתמשך של חוסר ריווחיות מוחלטת או יחסית. אולם - וזה חשוב לציין - ההחלטה הסופית לחיטול המטע מושפעת לא פחות מיחס הממשלה לענף ואופן טיפולה במשבר.

ניתוח מקרו-כלכלי של זני ההדרים העיקריים בשנים 1979/80 - 1982/3 מצביע על הממצאים הבאים:-

בשנים 1979/80-1980/81, דונם הדרים ממוצע הותיר יתרה לה"ה וריווח של 250%. שנה לאחר מכן היתרה קטנה ב-50% בקירוב. בשנת 1982/83 חלה ירידה נוספת ביתרה, עד כדי 25% בלבד מהיתרה בשנת הבסיס:

השנה	היתרה לה"ה וריווח \$ לדונם
1979/80	270
1980/81	230
1981/82	133
1982/83	63

ביטוי אחר לירידת הריווחיות ניתן לראות בנתונים הבאים:-
% היתרה לה"ה וריווח מערך התפוקה, המחושב עפ"י ערך היצוא גרוס, ירד מכ-23% בשנים 1979/80-1980/81 ל-10% בלבד בשנת 1982/83.

מתקבל כי בין ממוצע שנות הבסיס לשנת 1982/83 חלה ירידת הכנסה של 187 \$/דונם.
הגורמים שהביאו לירידת ההכנסה היו (בדולרים):

90	עירות שערי המטבע
76	ירידת מחיר הפרי לתעשייה
43	הנדל"א חברה
10	אסואי ושונות

הסכום הכולל של תרומת הגורמים מפורטו עולה על 187 \$ נטו. הטיבה להן נעוצה בעליה של כ-400 ק"ג ביבול לדונם ממוצע בין שנות הבסיס ל 1982/83, ולכן שונדילה את ההכנסה ב- \$35/דונם.

בולטת העובדה, שמחצית מהירידה בותרת מוסברת ע"י בעית עירות שערי המטבע, בעית השערים נגרמת, כידוע, מייסוף הדולר כלפי המטבעות האירופאים ומהאטה מכירות בפירות של שער הדולר בארץ, בעיקר בעונת 1982/83. בטוח השער, שהונהג כדי להתגבר בעיות אדלו, אינו מתאים ליצוא החקלאי ומכאן ההפסדים.

ההפסד הנגרם עקב בעיה זו הוא הפסד נטו, כלומר-בניכוי הכנסות מביטוח שער וסיוע מיוחד אחר.

בשנים 1975/76-1978/79 - אחוז הבררה הממוצע לכל זני החרדים היה 38.7%.

ב-1979/80-1980/81 (שנות הבסיס) מתקבלת עליה ב-אחוז הבררה עד ל-43.3%.

בשנת 1982/83 אחוז הבררה עולה ב-10% נוספים ומגיע ל-53% בקירוב.

הגטיגה החריפה ב-אחוז היצוא גוררת הפסד הכנסה ניכר לפרדסן, עקב ההפרשות הגדולה בין התמורה מפרי ליצוא ופרי לבורה.

שנת 1982/83 היתה שנת משבר במיוחד מוצרי האשכוליות באירופה. תחרות קשה גררה ירידת דרסטית במחיריהם, כך שהתעורה לטובה אשכוליות בשער הפרדס ירדה והגיעה ל-26¢ בלבד.

לפי כך מתקבל, כי ירידת ההכנסה לדונם אשכוליות הנובעת מירידת מחיר הפרי לתעשייה, הגיעה לסכום הגדול של 140\$ בסעיף דומיננטי זה ובסה"כ הרמה לכך שבאותה שנה התקבלה באשכוליות יתרה שלילית להחזר הון וריבית לדונם של -41\$.

המשבר בענף החרדים החל כבר בעונת 1981/82, בשנה זו ירדה ההכנסה לדונם ממוצע בסכום של 100 עד 120\$. הירידה נבעה בעיקר משני גורמים: א. עירות השערים (\$70/דונם) ב. עליה באחוז הבררה.

בניתוח הריווחיות לפי זניט נראה כי ירידת ההכנסה החלה באשכוליות רגילות ובאפילים כבר בעונה 1980/81.

באשכוליות רגילות, תחילת התהליך של הירידה בריווחיות נובע מעליה באחוז הבררה וכן מירידת מחיר היצוא, מ-107\$/טון בשער המשק בעונת 1979/80 עד ל-95\$/טון בשנת 1980/81. נוסף לכך, בעונה זו-1980/81 מתחילה כבר להסתמן הבעיה של עיזות השערים. באפילים ירידת הכנסה של 134\$/דונם בעונת 1980/81 לעומת העונה הקודמת, נובעת מירידה ברמת היבול(מ-4.1 טון/דונם ל-3.7 טון/דונם) וכן מירידה במחירי היצוא בשער המשק מ-147\$/טון ל-115\$/טון. גם באפילים, אומנם עדין לא בצורה חריפה, באה לביטוי הבעיה של עיזות השערים.

באשכוליות כולל בכירות הסיבות העיקריות מירידה בריווחיות בעונת 1981/82 הן:

- א. הקטנת % הפרי ליצוא, המספיעה במיוחד בשטח אשכוליות כולל בכירות, עקב ההפרט הגדול במחיר בין פרי ליצוא ופרי לתעשיה.
- ב. בעיית עיזות השערים, שגם היא באה לביטוי בצורה חריפה יותר בשטח אשכוליות הכולל בכירות, בהשוואה לזניט אחרים.

ההפסד שנגרם לפרדסנים עקב בעיית השערים נמדד ע"י השוואת יחסי מחירים טקל-מטבע מקומי בערכים ממוכני אינפלציה, כאשר היחס בעונת 1979/80 היא יחס הבסיס. חישוב המסד היצרן נערך על התמורה פו"ב בשקלים, כלומר-תמורה שהיתה מתקבלת לו היה נשמר יחס המטבעות ברה של שנת הבסיס. כיוון שהתמורה פו"ב לזניט בשטח מעורב היא גבוהה, עקב מחיר הפו"ב הגבוה של הפרי הבכיר- ברור שגם ההפסד לזניט הנובע מעיזות השערים הוא גבוה.

בעיות הענף בשעה זו:

בעונה הנוכחית-1983/84 חלו מספר שינויים בייצור ושיווק פרי הדר. להלן פירוט השינויים:

א. ירידה ריאלית ברמת התשומות, הנובעת מהעובדה, שחלק ניכר מהתשומות הוצא ברמת מחירים, שנקבעה עפ"י שער דולר נמוך-לפני הפיחות של אוקטובר 1983.

ב. מחיר הבררה של האשכוליות עלה העונה בצורה משמעותית, מ-26\$ לטונה פרי בשער הפרדס בשנה קודמת ל-43\$/טונה בעונה זו.

ג. תיקון חלקי בעיזות שערי המטבע. בעונה זו בהשוואה לעונה הקודמת, מתקבל תיקון חלקי לבעיה. הפיזיות החזק של השקל כלפי הדולר שיפר את היחס הריאלי בין השקל והמטבעות האירופאיים.

ד. חסכון ריאלי בשירותי הקבלן והמועצה בארץ ובחו"ל. "ענף הריווחיות הקשה מהשנה הקודמת והלחצים, שהופעלו הן ע"י הממשלה והן ע"י הפולטיקיס גרמו לתחילת תהליך רציני של יעול בכל מערכת ההתקצאות מחו"ל ועד ליצרן.

כנגד התפתחויות חיוביות אלו, התעוררו השנה "חשדים רציניים בשיווק הפרי בחו"ל" ביטויים בירידת המחיר הריאלי בארצות היעד ובהקטנת הכמויות המיוצאות.

על רקע האמור לעיל עולה, שבפני ענף ההדרים נוצרות עתה הבעיות הבאות:

א. שיווק הפרי בחו"ל. נראה, שזוהי היום הבעיה מספר אחד של הענף. ירידת ההכנסות - המבוטאת הן ע"י ירידה בכמויות הפרי והן ע"י ירידה במחיר הראלי המושג בחו"ל - מחייבת ריכוז כל המאמצים לשיפור השיווק ובדיקת יעילותו.

תוספת כל סנט למחיר הגרוס של תיבה - מגדילה את הכנסתו של הפרדסן פי כמה שונים. כמו-כן, כל העלאה באחוז הפרי המופנה ליצוא מעלה במידה ניכרת את היתרה.

ב. בעית שערי המטבע. גם לאחר התיקון החלקי ביחס הראלי בין השקל למטבעות האירופאיים שחל בשנה האחרונה, הרי עדיין קיים ייסוף ראלי של השקל בהשוואה למצב שהיה קיים בשנים 1979/80-1980/81. הרעה זו ביחס שערי המטבעות גורעת מהפרדסן הכנסה של 60 עד 70 \$ מדונם הדרים ממוצע - שהם כ-30% מרמת היתרה הנורמטיבית להחזר הון וריבוח. בנושא זה מחויבותה של הממשלה לסייע לענף ההדרים ולכל ענפי היצוא החקלאי, מאחר ושורש הדבר באי-התאמתו של בטוח השער במקדמי הנוסחה ובהפעלתו לתנאי היצוא החקלאי. משרד החקלאות דורש על רקע זה פצוי מיוחד מעבר לבטוח השער בשיעור של 12% מהערך המוסף.

ג. העלאת היבול ושיפור האיכות.

במסגרת מאמץ משותף לשיקומו של ענף ההדרים, נדרש הפרדסן להעלות את רמת הטיפול בפרדס ולשפר את איכות הקטיף, על מנת להגיע לרמת יבול גבוהה יותר ולאיכות פרי משופרת. כמו כן, יש לפעול להחלפת זניס קיימים ולנטיעות חדשות בהתאם לדרישות השוק בחו"ל.

פעולות אלו מעריכות תקופת ביניים עד להנבה המחודשת. על הממשלה לסייע לפעולות אלו במסגרת מתאים.

ד. חסכון בהוצאות

הממשלה מתנה מתן סיוע לענף הפרדסנות בהתיעלות המערכת המוסדית המשרתת את הענף, כאילו, מסקור זה יכולה לצטוח ישועה למצוקתם של הפרדסנים. האמת היא, שכל מערכת ההוצאות מחו"ל ועד לפרדסן - לדונס, מסתכמת במוצע רב שנתי בכ-\$730. חלקן של ההוצאות התקציביות של המועצה בארץ ובחו"ל אינו עולה על 5%, כלומר \$40/דונס בקירוב. גם אם נוסיף את עלות העבודה באריזת הפרי והוצאות המנהלה של הקבלנים, ההוצאה הכוללת למנגנון רעובדיס אינה עולה על \$90/דונס. אם לשפוט לפי השגי הממשלה ביעול מנגנון ופיטורי עובדיס, הרי שבסעיף זה אין לצפות לתוספת הכנסה משמעותית לפרדסן. מאידך-בהוצאה להובלה ימית ולחומרי אריזה עמון כסף רב - טעיפים אלו מהווים כ-40% מסה"כ מההוצאה לדונס (מחו"ל ועד לפרדסן). כבר בעונה זו הושג חסכון לא מבוטל בהוצאות אלו, אולם, יש להשקיע מחשבה ומאמץ כדי להגיע לחסכון נוסף.

דיווחיות הייצור של דונס אבוקדו בשנים 1981/82 - 1983/84 - בדולרים
מהון למרץ כל שנה

<u>1983/84</u>	<u>1982/83</u>	<u>1981/82</u>	
(אמ"ד)			
1. רמת היבול לדונס - ט'			
1.10	0.90	1.10	0.90
0.25	0.20	0.25	0.20
1.35	1.10	1.35	1.10
2. המחיר לט' ייצוא - \$/פר"ב			
1,035	1,035	1,011	1,277
110	110	184	86
1,145	1,145	1,195	1,363
420	420	410	405
725	725	785	958
3. חישוב הדיווחיות לדונס - ב-\$ מהון לחודש מרץ כל שנה			
1,138	931	1,112	1,149
462	378	452	365
676	553	660	784
121	99	203	77
797	652	863	861
649	608	787	649
59	48	64	80
590	560	723	569
207	93	140	292
24.2	13.1	15.1	31.0

הוצאות ייצור כ-1 דונם אבוקדו בהנבה מלאה בשנת 1983/84
מהווה למרץ 1984

יבול 1:100 ק"ג כ-דונם

ה ס ע י פ	יחידה	מחיר יחידה	מספר יחידות	סה"כ ההוצאה לדונם בשקלים
עבודת אדס עצמית	ד"ע	4086.84	4.29	17532.52
עבודת אדס שכירה	ד"ע	2247.76	2.31	5192.32
מכונות וכלים				
טרקטורים	ש"ע	625.54	4.30	2690.03
אפרו	ש"ע	576.63	10.00	5766.30
כלים נגדרים	דונם		1.00	362.25
				8818.58

ה ש ק א ה

מיס ואחזקת רשת קוב 4.10 800.00 4526.44 4526.44

זבלים, דשנים וחומרי הזנה דונם 2543.42 2543.42

קוטלי עשבים דונם 492.66 492.66

חומרי הזברה דונם 855.03 555.03

חומרי תמיכה, כוודה, כלים קטנים ושונות 4271.32 4271.32

ס"ה משתנות במחירים שוטפים 44232.30

ריבית על הלואות עיבוד דונם 2496.74
יתרת ריבית להון חוזר דונם 16057.43 13560.69

ס"ה הוצאות משתנות מהווה למרץ 1984
הוצאות קבועות 60289.73

הוצאות כלליות דונם 3738.61
החזר הון מבנה וגידור דונם 1336.00
החזר הון רשת השקיה דונם 5553.00
החזר הון מטע צעיר דונם 17190.00

ס"ה הוצאות קבועות מהווה למרץ 1984 27817.61

ס"ה כללי בשער המטע 88107.34

בשנת 1983/84, השפיעו שתי מגמות מנוגדות על ריכוזיות ענף האבוקדו, מצד אחד ישנה ירידה ביבול המיוצע לדונם, מאידך מתקבל שיפור בתנאי הסחר. מאחר וחיסובי הריכוזיות מבוססים על דמת יבול החסיבית של דונם מעט בהכנה מלאה, הונח שכנגד יבול של 1,350 ק"ג לדונם בתשט"ב, התקבל השנה יבול של 1,100 ק"ג לדונם בלבד. אומדן זה מבוסס על ירידה של כ-15% ביבול הארצי כנגד תוספת של 10% לשטח המניב.

דמת ההוצאות בשנת 1983/84 היתה גבוהה בשעור של 21% בהשוואה ל-1982/83, בעוד שערך התפוקה היה גבוה ב-250%, שיפור זה, בשעור של 12% בתנאי הסחר, קיזז בחלקו את הירידה ביבול לדונם.

הרווח לדונם בעונה 1983/84 ירד ב-25% בהשוואה לעונה הקודמת - מ-124 \$ לדונם ל-93 \$ לדונם, כאשר ההשוואה נערכה בדולרים של מרץ 1984, לעומת זאת, מגדל שהשיג גם בעונה זו, יבול של 1,350 ק"ג לדונם יקבל רווח של 207 \$ לדונם, כלומר גידול של 67% בהשוואה לאשתקד.

השיפור בתנאי הסחר נובע משתי סיבות:

א) הפיחות הגדול באוקטובר 1983 וזירוז קצב הפיחות של הסקל מאז, הביאו לכך שהתמורה בשקלים שהתקבלה עבור הפרי, היא גבוהה יחסית, כיוון שנקבעה עפ"י שער הדולר הגבוה שלאחר הפיחות, בעוד שההוצאות בחלקן נקבעו ברמת מחירים נמוכה יחסית.

ב) המל מסוף 1983 מתחילה להסתמך מגמה של התחזקות המטבעות האירופאים כלפי הדולר, כך שהתמורה פו"ב שקיבל האבוקדו היתה גבוהה ב-2.3% בהשוואה לשנה הקודמת. נוסף לכך - פיתוח יעדי שיווק חדשים לאבוקדו והקטנת חלקו של היצוא לצרפת, תרמו אף הם להעלאת המחירים.

בניתוח הענף בשנת הירידה האחרונות נראה שהמחיר לטונה יצוא, יתאיץ סביב 1,100-1,200 דולר, במחירים אלו - דמת היבול הדרושה לכיסוי כל ההוצאה היא 850 - 900 ק"ג לדונם.

חשבון ריווחיות לדונם פקאן לשנים 1982-1983

מהוון לדצמבר כל שנה -בשקלים

1983 (אומדן)			1982			
300	250	200	300	250	200	יכול ק"ג לדונם
165	165	165	63.2	63.2	63.2	מחיר לק"ג
49,500	41,250	33,000	18,960	15,800	12,640	ס"ה הכנסה
						ס"ה הוצאות משתנות
25,375	25,192	25,008	11,360	10,819	10,304	כולל עבודה
24,125	16,058	7,992	7,600	4,981	2,336	הרומה ב'
12,722	12,710	12,698	4,680	4,676	4,672	הוצאות קבועות
11,403	3,348	-4,706	2,920	305	-2,336	רווח/הפסד
=====	=====	=====	=====	=====	=====	
11,403	3,348	-4,706	8,467	884	- 6,773	רווח/הפסד ריאלי

ריווחיות דונם פקאן לשנת 1983 כפונקציה של תכולות ויבול
מהוון לדצמבר 1983 - בשקלים (אמדון)

א			ב			ג			דמות - ר מ ה
3+4	1	אקסטרה	3+4	1	אקסטרה	3+4	1	אקסטרה	תכולה
10	30	60	25	25	50	25	45	30	אחוז מהיבול
	185			175			165		מחיר לק"ג
	112			106			100		כאחוז ממחיר הממוצע של המכון
כאחוז מהתפוקה			כאחוז מהתפוקה			כאחוז מהתפוקה			י ב ו ל ק"ג לדונם
רווח לדונם			רווח לדונם			רווח לדונם			
-1,097			-2,902			-4,706			200
17.6	8,153		13.4	5,848		8.1	3,348		250
31.3	17,403		27.8	14,598		23.0	11,403		300

הוצאות ייצור כ-1 דונם פקאו בשנת הנבדק מלאה חש"מ"ג 1982/83
מהווה לדצמבר 1983

ה	ס	ע	י	פ	יבול: 250 ק"ג	ל-דונם
עבודות	אדם	עצמית	מחיר יחידה	מספר יחידות	סה"כ ההוצאה בדונם בשקלים	ל-דונם
קטיף הבכני			ק"ג	15.86	3964.90	3964.90
מכונות וכלים						
טרקטור 135			ש"ע	390.45	806.27	
מרטס מפוח			ש"ע	168.99	55.77	
מרטס מוט			ש"ע	83.58	21.73	
אפרון			ש"ע	612.72	612.72	
גוזמת			ש"ע	132.48	132.48	
כלים נגרדים			דונם	1.00	195.30	1824.27
השקאה						
מיס			קוב	4.77	4295.43	4295.43
אחזקה רשת			דונם	1.00	615.70	4911.13
זבלים, זשונים, וחומרי הזנה						
זבל אורגני, כוכל פיזור			קוב	307.20	460.80	
אשכנז כלורי			ק"ג	4.63	810.71	
גפרת אמו			ק"ג	10.41	1821.16	
אבץ גופרתי			ק"ג	37.91	18.95	
זנתת אשכנז			ק"ג	22.87	5.72	3117.35
כושלי עשבים						
ראונד-אפ			ליטר	1828.21	182.82	
דירקס			ק"ג	558.56	47.48	230.30
חומרי הדברה						
טמיק 10%			ק"ג	452.72	1086.53	1086.53
שורב						
כלים קטנים ושונות			ק"ג	0.97	291.64	
הובלה למכון					242.35	
רכב לענף					902.00	1435.99
ס"ה משתנות במחירים שוטפים						19983.05
רביית להוו הוזר						5208.88
ס"ה משתנות מהווה לדצמבר 1983						25191.94
הוצאות הבועות						
כלכיות					1331.60	
החזר הון רשת השמיה					2521.00	
החזר הון מטע צעיר					8858.00	
ס"ה בבועות מהווה לדצמבר 1983						12710.60
ס"ה כלכלי בשער המכון מהווה לדצמבר 1983						37902.53

יבול הפקאן ששוקק בסיווק מאורגן, יגיע בשנת 1983/84 ל-1,700 טון בהשוואה ל-1,200 טון בעונה הקודמת. פקאן הוא ענף המאופיין ע"י סירוגיות ביבול, אולם - מעבר לכך השנה היתה שנה ברוכה. סיכום ראשוני של הענף לשנת 1983, מצביע על שיפור בריווחיות. השיפור בריווחיות - בהתייחס לרמת יבול זהה נובע משיפור תנאי הסחר בשעור של 6.6%. בהשוואה לעונה הקודמת, ערך התפוקה עלה ב-162% ורמת ההוצאות עלתה ב-145% בלבד. ביבול של 250 ק"ג לדונם תרומה ב' הגיעה ל-160 \$ לדונם ב-1983, בהשוואה ל-95 \$ ב-1982, השוואה נערכה בדולרים של דצמבר 1983.

הגורמים שהביאו לשיפור זה הסי-

(א) תשלום מקדמה על חשבון הפרי כבר במאי 1983 בריבית מסובסדת.

(ב) הוצאות הייצור התרכזו בתקופה של עליות מתונות במחירי התבואות - תקופת הכלכלה הנכונה של ארדור, בעוד שהתפוקה נמכרה ברמת מחירים גבוהה (אחרי אוקטובר); נוסף לכך הוגדלה הכמות המיוצאת והתמורה התקבלה בשקלים בתקופת שבה הואץ הפיחות. מהיבול של עונת 1982 יוצאו כ-100 טון פקאן, השנה עם"י התכנן יגיע היצוא ל-400 טון.

אחת הבעיות של ענף הפקאן הוא חלקו הגדול של הפרי המשווק מחוץ למערכת השיווק המאורגן, כתוצאה מכך מגיע למכור הפקאן יבול באיכות נמוכה יחסית - מה שמוריד את המחיר הממוצע שהפרי משיג.

הלוח בעמוד 62 מציג ניתוח ריווחיות בתכולות טובות יותר מהממוצע שהתקבל במכור. בעונה זו ולכן גם המחירים גבוהים יותר. מהנתונים נראה כי ברמות תכולה טובות, המחיר הממוצע לכל הדגים גבוה ב-12%-6 מהמחיר הממוצע לכל הדגים ובכל התכולות, שהתקבל בפועל ושימש לתחשיב.

במחירים הגבוהים וברמת יבול זהה - רמת הריווחיות לדונם גדלה בשעור ניכר.

ב-250 ק"ג לדונם, העלאת איכות הפרי הוסיף ב-50 \$ לדונם בהרומה ב..

מניתוח הענף בשלוש השנים האחרונות נראה כי ביבול של 200 ק"ג פקאן לדונם, אין הצדקה לקיום המטע, אפילו ברמות תכולה טובות של אקסטרה ו-1. כלומר המטע נטיעות הפקאן צריך להיות באיזורים שבהם ניתן לקבל יבול של 250 ק"ג לפחות.

עלות הייצור והיזוקות לדונם אפרטמון בשנים 1982 ו-1983
=====

1. עלות הייצור

עלות הייצור לדונם אפרטמון עד שער בית הארזיה בשנת 1983
הסתכמה - ביבול של 3.5 טונות וטהורן לדצמבר - ב-64,046 שקל.

בשנת 1982 ההוצאות הסתכמו ב-25,646 שקל, כלומר חלה התייקרות
בשיעור של 150 אחוזים. שיעור זה היה נמוך יחסית בהשוואה לענפים
אחרים כגון פרזס ואבוקדו, אצלם זרם ההוצאות נמשך עד אביב השנה הבאה ולכן
השפעת הפיחותים ועליות המחירים החריפות החל מאוקטובר 1983 קבלו ביטוי
חזק יותר בחשבון שנתי ממוצע. מאידך, פירוש הדבר, "שהריוח" משנת 1983
יוחזר במלואו בשנה הנוכחית כך ששיעור ההתייקרות הממוצעת ב-1984 יהיה
גבוה יותר מבענפים האחרים הואיל ונקודת המוצא יותר נמוכה.

מתוך סך ההוצאות 51% בשני סעיפים: עבודת אדם (38%)
ורכיבת להון חוזר (13%). עוד 18% הם הוצאות קבועות של ה"ה מטע ורשת
והוצאות ענהלה והשאר מכונות וחומרי ייצור שונים.

עלויות הייצור לטונה פרי בשנים 1982 ו-1983 ברמות יבול טונות הסתכמו כדלהלן:
(בשקלים - מהוון לדצמבר כל שנה):

<u>1983</u>	<u>1982</u>	
20,283	8,146	ביבול טל 3.0 ט' לדונם
18,299	7,327	3.5 ט' לדונם
16,811	6,714	4.0 ט' לדונם
41,638	17,194	עלות ייצור לד' עד הקטיף
6,397	2,415	עלות קטיף לטונה פרי

מהנתונים עולה שהעלות היבול מ-3 ל-4 טונות לדונם (33%) מוזילה את עלות הייצור לטונה פרי ב-17 עד 17.5 אחוזים.

2. דיווחיות הייצור לדונם אפרסמון בשנים 1982 ו-1983
בשקלים - מהוון לדצמבר כל שנה

<u>1983</u>	<u>1982</u>	
(אמון)		
2,800	3,185	א. רמת היבול לדונם והתפלגותו - ק"ג
700	315	שוק מקומי
		י ע ו א
3,500	3,500	סה"כ
20	9	% היצוא מטה"כ היבול
10.96	9.46	ב. מחירי התפוקה בשער המשק - שקל/ק"ג
28.44	27.31	שוק מקומי
14.46	11.07	י ע ו א
		יבול משוקלל
30,688	30,130	ג. ערך התפוקה לדונם
19,908	8,602	משוק מקומי
		מ י ע ו א
50,596	38,732	סה"כ

3. חישוב היתרות

1983	1982	
33,046	13,538	הוצאות משתנה - כולל עבודה שכירה
17,550	25,194	עודף ברוטו
19,945	7,746	עבודה עצמית - כולל ריבית
-2,395	17,448	תרומה ב'
11,055	4,362	הוצאות קבועות
-13,450	13,086	<u>כ"ל</u>
-13,450	37,949	כנ"ל - הריזוח מ-1982 מנופה באינפלציה

כנ"ל ביבול של 3.0 טון לדונם

12,658	20,557	עודף ברוטו
-6,021	13,076	תרומה ב'
-17,480	8,761	<u>ריזוח</u>
-17,480	25,407	<u>ריזוח ריאלי</u>

כנ"ל ביבול של 4.0 טון לדונם

22,442	29,832	עודף ברוטו
2,284	21,820	תרומה ב'
-9,421	17,411	<u>ריזוח</u>
-9,421	50,492	<u>ריזוח ריאלי</u>

נראה מהנתונים, שריווחיות הייצור לדונם אפרטמון ירדה ב-1983 בצורה החריפה ביותר בחשדואה למצב ששרר שנה קודם לכן. בערכים נומינליים - מהוונים לדצמבר כל שנה - העודף ברוטו לדונם ירד בכ- 8,000 שקל והתרוטה ב' בכ- 20,000 שקל.

ביבול של 3.5 טון לדונם התרוטה ב' ב-1983 כבר היתה שלילית (2,400- שקל). ירידת הרייורה הריאלי - מבוטא בשקלים של דצמבר 1983 - נעה בין 43 עד 60 אלפי שקל לדונם בהתאם לרמת היבול.

ירידת הרייורה הניכרת נובעת, על אף שאחוז היצוא מהיבול הכללי עלה מ-9 ב-1982 ל-20 ב-1983, כשיחס המחירים לטונה פרי במשק הוא 2.9 עד 2.6 לשטובת היצוא בשתי השנים. ואמנם, ערך התפוקה לדונם הנובע מייצוא עלה מ-22 ב-1982 ל-39 ב-1983.

הואיל, והשוואת הרייורה בין שתי השנים נערכה ברמות יבול אחידות הרי שמקור הירידה ברייורה הוא בהתפתחות מחירי התפוקה. כנגד התלקחות התשומה הכוללת בטיעור של 150% ב-1983 הרי שמחיר טונה פרי **לפוק** מקומי עלה ב-16% והתמורה במשק של טונה ליצוא ב-4% בלבד. ההכנסה לטונה יבול ממוצעת - לאחר הגדלת אחוז הפרי ליצוא - עלתה רק ב-31 אחוזים כך שמדד תנאי הסחר הורע ב-40%.

מאחר ועדיין פעל מערך התפוקה במשק מהדום בשוק המקומי הרי שצורך הקטנת הרייורה נובע מירידת התמורה הריאלית מהמכירות בארץ. נראה, שפעלו כאן הסיבות הבאות:

א. הגדלת הכנסות מ-7,400 טון ב-1982 לכ-11,000 טון ב-1983.

ב. אזהרות הרופאים להימנע מאכילת יתר של אפרטמונים.

סיבות נוספות ראה הערות המועצה בהמשך.

אשר ליצוא הרי שתמורתו לחקלאי נקבעה לגבי מרבית הכמויות בצורת מחיר מובטח. מחיר זה היה 1,390-1,010 \$ לטון במשך ב-1982 אך ירד עד ל-645-475 \$ ב-1983. ירידת המחיר המובטח - שכמעט והשאירה את התמורה מייצוא על אותה רמה שקלית נומינלית בשתי השנים - קשורה לירידה במחיר הפו"ב שהושג ב-1983 בגלל הגידול בכמויות היצוא מ-326 טון ב-1982 ל-1,020 טון בשנת 1983.

החוצאות הקשות של שנת 1983 - על רקע הכנסת הצפורה של מטעים צעירים נוספים
לפוריות בשנים הקרובות - מעוררת את שאלת סיכויי של ענף האפרסטון לעתיד.

בהקשר לכך מצביעים אנשי מועצת הפירות על עובדות אלה:

(א) לאפרסטון פוטנציאל גדול מבחינת רמת היבול בהשוואה למטעים סובטרופיים
אחרים. אין קושי מיוחד להגיע ליבול של 3.5 עד 4.0 טונות לדונם. גם בשנת המשבר
של 1983 - שהיא יוצאת דופן מהרבה בחינות - הושג עודף ברוטו של כ-200 \$ לדונם
ברמת יבולים זו.

(ב) המחיר לסדק המקומי בפנה האחרונה היה נמוך בגלל גורמי טבע (פרי לא טוב בגלל
שרבים) ושיווק לא מתוכנן. "פחד הרופאים" הביא להעפת השוק בתחילת העונה
בכמויות גדולות במקום להכניס חלק מהפרי לקירור ולפזר את השיווק לאורך זמן.

(ג) נעשים מאמצים להגדיל את אחוז היצוא עד כדי 40% מהיבול הכללי. גם כאן מדובר
בשיפורים שיוצגו את העלויות כגון מיכל גדול יותר.

מסקנתם הכללית של אנשי המועצה היא שלפי שעה אין לנטוע מטעים נוספים אולם
קיימת אופטימיות לגבי פתרון הבעיות של השטח הנטוע.

הוצאות ויצור ל-1 דונם אפרסמו בהנבה מלאה בשנת 1983
מהווה לדצמבר 1983

יבול 3 טון ל-דונם

ה ט ע י פ	יחידה	מחיר יחידה	מספר יחידות	סה"כ ההוצאה לדונם בשקלים
עבודת אדם עצמית	י"ע	2318.44	5.27	12218.18
עבודת אדם שכירה	י"ע	1305.43	7.50	9790.73
מכונות וכלים				22008.91
טרקטורים	ש"ע	620.93	4.27	2651.36
כלים נגררים	דונם		1.00	985.94
ה ש ק א ה				3637.32
מים ואחזקה רשת	קוב	5.22	840.00	4381.32
ד ש ב י מ	דונם			1494.22
קוטלי עשבים	דונם			276.22
חומרי הדברה	דונם			4832.97
חומרי תמיכה, הובלה, כלים קטנים ושונות				4318.53
ט"ה משתנות במחירים שוטפים				40949.49
ריבית להון חוזר	דונם			8439.44
ט"ה הוצאות משתנות מהווה לדצמבר 1983				49388.93
הוצאות קבועות				
הוצאות כלליות	דונם			1637.98
החזר הון רשת השקיה	דונם			3149.66
החזר הון מטע צעיר	דונם			11458.87
ט"ה הוצאות קבועות מהווה לדצמבר 1983				60847.8
ט"ה הוצאות בשער בית אריזה מהווה לדצמבר 1983				

דיווחות גידול הכותנה בשנים תש"מ - תשמ"ג
(שיטת ההשקיה בהמטרה)

1. עלות היצור

תש"מ	תשמ"א	תשמ"ב	תשמ"ג (אומדן)
<u>א. מקדמים פיזיים לדונם</u>			
133	149	150	155
220	247	250	256
8.8	10	8.5	7.2
<u>ב. חישוב העלות-מהווה לאוקטובר - בשקלים</u>			
1,215	2,792	6,160	15,507
131	356	886	2,440
113	326	753	2,325
1,459	3,474	7,799	20,272
-280	-746	-1,560	-5,017
<u>עלות כוללת לדונם</u>			
<u>הכנסה מגרעינים</u>			
<u>עלות כוללת לחובת הסיבים</u>			
1,179	2,728	6,239	15,255
8.9	18.3	41.6	98.4
4.0	8.30	18.9	44.7
<u>ג. חישוב ראלי של העלות-במחירי תשמ"ג*</u>			
17,740	19,251	18,445	20,272
-3,405	-4,134	-3,690	-5,017
<u>עלות כוללת לדונם</u>			
<u>הכנסה מגרעינים</u>			
<u>עלות כוללת לחובת הסיבים</u>			
14,335	15,117	14,756	15,255
107.8	101.8	98.3	98.4
46.9	46.0	44.7	44.7
<u>ד. חישוב עלות לליברה בהנחת יבול סיבים משתנה בתשמ"ג - ק"ג לדונם</u>			
130	130	130	130
135	135	135	135
140	140	140	140
145	145	145	145
150	150	150	150
155	155	155	155
160	160	160	160
165	165	165	165
170	170	170	170
<u>ה. חישוב עלות לליברה בהנחת יבול סיבים משתנה בתשמ"ג - ק"ג לדונם</u>			
122	54.8	122	122
117	52.5	117	117
112	50.3	112	112
108	48.3	108	108
104	46.7	104	104
100	44.7	100	100
96	43.1	96	96
93	41.5	93	93
90	40.1	90	90

ריווחיות גידול הכותנה בשנים תש"מ-תשמ"ג

2. מדדי ריווחיות

תש"מ	תשמ"א	תשמ"ב	תשמ"ג (אומדן)	
1,519	3,518	7,502	26,353	א. חישוב היתרות לדונם
280	746	1,560	5,017	הכנסה מסיבים
				הכנסה מגרעינים
1,799	4,264	9,062	31,370	סה"כ הכנסות
1,346	3,148	7,046	17,947	הוצאות משתנות וניפוט
453	1,116	2,016	13,423	תרומה ב'
113	326	753	2,325	החזר הון ומנהלה
340	790	1,263	11,098	ריווח
				הכנסה ריאלית
				יתרה ריאלית - במחירי אוקטובר 1983
				(שינוי המדד לצרכן בין חודשי אוקטובר)
5,539	6,500	5,124	13,423	תרומה ב'
4,157	4,601	3,208	11,098	ריווח
18.9	18.5	13.9	35.4	הריווח מהתפוקה
				ב. רגישות היבול
				תרומה ב' ריאלית לדונם בהנחת
				יבול משתנות-ק"ג סיבים לדונם:
130	5,079	3,598	2,353	8,762
135	5,846	4,362	3,046	9,695
140	6,613	5,126	3,730	10,629
145	7,379	5,890	4,431	11,562
150	8,146	6,654	5,124	12,460
155	8,913	7,417	5,817	13,423
160	9,680	8,181	6,509	14,362
165	10,447	8,945	7,202	15,296
170	11,213	9,709	7,895	16,229

תחשיב הוצאות הייצור לדונם אמלה בשכריו עד שער מנפמה

רמת היבול ט"ג/דונם

עונת חש"ג 1982/83

155 טיבוס
354 גרעינים
465 גולמי

סעיף	ההוצאה	יחידה	מחיר יחידה	מספר יחידות	סה"כ לדונם בשקלים
פירות	הוצאות שוטפות לדונם				
עבודת אדם					
עבודת טרקטורים ומכונות					
טרקטורים	אופניים	ש"ע	742.60	2.14	1587.42
טרקטור 5-0		ש"ע	942.04	0.06	55.58
קפפת	דו-טורית	ש"ע	5803.36	0.23	1313.30
כלים	נגדרים	ש"ע	380.67	1.17	447.02
ה ש ט א ה					
מים					
אחזקה	דשת	מ"ה דונם	4.25	460.00	1956.22
הומרי	ייצור				
דשנים	דשו מורכב 0-10-30	ק"ג	4.23	20.00	84.58
	אשגו כלורי	ק"ג	2.57	20.00	51.46
	אמוניה מימית	ליטר	3.97	75.00	440.03
	סופר פוספט	ק"ג	4.61	40.00	184.52
זבל	אורגני	דונם			670.00
הומרי	הדברת מזיקים, עשויים ושיכור דונם				1892.55
זרעים		ק"ג	56.40	1.40	78.96
טיפולי	אוויר				
דיסוסי	הדברה	דונם	80.74	4.68	377.85
דיסוסי	שיכור	דונם	104.52	2.55	266.53
ש ו נ ו ח					
הובלה	למנפמה	דונם	851.61	0.47	396.00
דב	חומים, פלסטיים, וכיכורים שונים דונם				711.03
סה"כ	הוצאות שוטפות				12821.59
היבית	על מנדמות				2012.22
היבית	היוו לחודש אוקטובר				673.10
סה"כ	הוצאות שוטפות לדונם מהוונות לחודש אוקטובר 1983				15506.91
פירות	הוצאות מנועות לדונם				
החזר	הנו רשת השקאה	דונם			1173.46
הוצאות	מנהלה וכליות	דונם			1151.51
סה"כ	עלות לדונם כותנה בשער המנפמה מהוונות לחודש אוקטובר 1983				17831.87

גידול הכותנה בתשס"ג על רקע שנים קודמות

שנת תשס"ג היתה אחת השנים הטובות ביותר בגידול כותנה, בה חברי יחד מרבית גורמי ההצלחה: גשמי ברכה, עליה ביבול, באיכות ובמחירים, פחות עם תחילת עונת השיווק ובמהלכה עליה ראלית של שערי הדולר ביחס לאינפלציה ושערי הריבית. מנתוח תוצאות השנה מתקבל, שחלק ניכר מתוספת ההכנסה בתשס"ג היה קשור לתנאי אקלים נוחים ולהתרחשויות בתחום המטערי, שאין לעפות שיחזרו על עצמם גם בשנת תשס"ד. לכן, יש לראות בתשס"ג שנה ייחודית, ממנה אין להסיק ללא בחינה על שיעור הרווחיות לשנים באות.

נראה, שמשקים רבים עדיין נוהגים לפי הכלל, לפיו עונת גידול מוצלחת גורמת להגדלת שטחי המזרע ואילו עונה קשה להקטנתן. מכל מקום עובדה היא, שאחרי ששנה הכותנה הארצית היה נע בשנים האחרונות בין 560 - 580 אלפי דונמים, הוא יגיע השנה (על בסיס הצהרות) ל-642 אלפי דונמים - תוספת של 74 אלפי ד' המהווים שיעור גידול של 13 אחוזים. צריך לקוות, שאופטימיות זו של המגדלים תצדיק את עצמה בסיכום השנה הנוכחית.

עלות הייצור

בהעדר סקר ארצי ואזורי מהדמן - המחלקה הכלכלית נוהגת כל שנה לערוך סיכום שיחות עם מדריכי הכותנה במרבית אזורי הגידול בארץ. שיחות אלה משמשות בסיס לסיכום סופי של עלויות הייצור בשנה הקודמת (נתונים פזיים - דמחירים) ואומדן השנתיים שחלו בשנה בעונה הנסקרת. (מס' ריסוס אויר, כמות המים, דמי היבול וכו').

השנה, לא נערך אומדן השנתיים שחלו לגבי תשס"ג אלא נבנתה למעשה מערכת מקדטים חדשה כבסיס לקבנת התשיב ההוצאות. השנתיים המסתמנים בהשוואה למערכת ההוצאות בשנים קודמות הם הפחתה נוספת בתשומת העבודה בשיעור של 15% בקירוב עד 0.91 י"ע לדונם, שימוש מוגבר בטרקטורים וכלים גדולים ויקרים יותר בעלי הספק משופר, תוספת מסוימת בכמות המים ובסה"כ גידול ראל של עד 10% בתשומה הכוללת, הקטורה בודאי להעלאה הניכרת ביבול, שהושגה בשנים האחרונות.

הוצאות הייצור הכוללות לדונם - כולל ניפוט ומהווה לאנקטור 1983 - מסתכמת לפי התחשיב החדש בכ" 20,000 שקל, בהשוואה לכ" 18,500 שקל בממוצע השנים הקודמות. נומינלית עלו הוצאות הייצור לדונם בין תשס"ב לתשס"ג ב-160%. שיעור זה נמוך בהשוואה לענפי יצוא אחרים כמו ההדרים והאבוקדו, אצלם שיעור ההתיקרות בין שתי שנים אלה היה כ-200%. חלק ניכר מההוצאות של ענפים אלה נפל בתקופה אוקטובר 1983 - אפריל 1984 ואילו בכותנה, עלויות הייצור הסתיימו כמרביתן בתקופה שלפני הפיחותים.

טאידר, שיעור ההתיקרות היחסי בין הענפים בתש"ד יהיה לרעת הכותנה, אצלה בסיס החשבון בתש"ג נמוך יותר. באם להניח, שההתיקרות המצטברת בשנים תש"ג - תש"ד תגיע לשיעור של 850%, הרי שעלית ההוצאות הדיפרנציאלית בין הענפים תהיה כדלהלן (באחוזים):

תש"ג	תש"ד	מצטבר
הדרים, אבוקדו	200	183
850	227	850
כותנה	160	

צריך לזכור, שהתחשיב הארצי מתיחס לשטחים עם גרירת קוים בלבד, כאשר הן מרמת ההכנסות (יבול) והן מרמת ההוצאות (החזקה וה"ה רשה וכו') נוכח הסעיפים המיוחדים לשטחים בטפטוף ע"פ משקלם שסח"כ השטח הארצי. אחוז השטחים בטפטוף היה בתש"ב 25%, בתש"ג 30% ונאמד בתש"ד בכ-40%. תחשיב עלות ורווחיות לשטחים אלה יפורסם בקרוב.

על אף העליה הראלית של עלות הייצור לדונם בתש"ג הרי שהעלות הראלית של ק"ג סיבים נשארה יציבה ברמה של 98.4 שקל (אוקטובר 1983), שהם 55.6 סנט לליברה. תרמה לכך עלית היבול הנוספת בין תש"ב לתש"ג וכן העליה הראלית במחיר הגרעינים, שבתש"ג היה גבוה ב-22.6% בהשוואה לתש"ב אך רק ב-11.4% ביחס לתש"א.

נמוח הרגישות של עלות הייצור של ק"ג סיבים כפונקציה של רמת היבול בתש"ג מראה, שהעלאה היבול ב-5 ק"ג סיבים מ-150 עד 135 ק"ג מוזילה את הייצור ב-4.1% ואילו בדגול הגבוה מ-165 עד 170 ק"ג סיבים ב-3.2% בלבד. ביבול זה - 170 ק"ג - העלות לליברה סיבים הגועה ל-50 סנט.

רווחיות הייצור

הרווח הראלי לדונם כותנה הגיע בתש"ג לכ-11,100 שקל - ביחס ל-3,210 שקל בתש"ב ו-4,380 שקל מסוצע השנים תש"מ - תש"מ"א. יוצא, שהרווח בשנה האחרונה גדול פי 2.5 בהשוואה לשנת תש"מ - תש"מ"א ופי 3.5 בקירוב לגבי שנת תש"ב. בדולרים של אוקטובר 1983 הרווח הגיע בתש"ג ל-\$139, כנגד \$40 בתש"ב וכ-\$55 בשתי השנים תש"מ - תש"מ"א.

כאמור, ברמת ההוצאות של התחשיב חל גידול ראלי בגלל שנוי הבסיס, כך שסיבה שיעור הרווחיות החדג קשור לשנויים ברמת התפוקה, שגדלה ראלית ב-8,353 שקל (\$104) או ב-36.3 אחוזים.

הגורמים המשפיעים על רמת התפוקה חולקו לעורר הנתוח לשלושה: רמת היבול, המחיר הדולרי של סיבים וגרעינים וכן כח הקניה של הדולר. הגורם האחרון נותן בטוי לפערים שנוצרו בשנה האחרונה בין עלית שער הדולר האמקטיביים לבין שיעור האינפלציה ושערי הרבית הנהוגים. בעקבות השנוי הקיצוני במדיניות הכלכלית החל מאוקטובר 1983.

כפי שנראה, פיגור שער חובית אחר שער הדולר בעונת המכירה של יבול הסיבים מתש"ג נתן רווחים ניכרים ליצרנים, המהווים מעל 50% מהגידול הראלי בערך התפוקה לדונם בין תש"ב לתש"ג.

הגידול הראלי בערך התפוקה לדונם כותנה בתש"ג - ע"פ התפלגות בין מלרשת הגורמים ותוך הפרדה בין סיבים לגרעינים - ניתן כלוח הבא (בשקלים - מהדון לאוקטובר 1963):

סה"כ	גרעינים	סיבים	
766	131	635	עליה ברמת היבול בשיעור של 3.3%
2763	203	2560	עליה במחיר הדולרי של המוצר: סיבים-13%, גרעינים-5%
4824	721	4103	עליה בכוח הקניה של הדולר: סיבים-18.44%, גרעינים-16.78%
0353	1055	7298	

ללוח לעיל צריך להעיד:

1. ההפרדה בין מחיר דולרי לכוח הקניה של הדולר היא כמובן מלאכותית ומערכה רק כדי להבליט את חשיבותו של הגורם האחרון, שכלל הנראה לא יפעל עוד בשנה הבאה. שנוי המחיר הראלי בפועל של סיבים וגרעינים מתקבל מכפל שיעור עליית המחיר בשיעור השינוי של כוח הקניה.
 2. עליית המחיר הדולרי המשוקלל של טונה סיבים ב-13% במשק(מ-1770 \$ לטונה בתש"ב לכ-2000 \$ בתש"ג) היא תוצאה של עליית המחיר הבין-לאומי, שיפור באיכות ושנוי היחס בין מכירת לשוק המקומי וליצוא. בתש"ג יימכרו רק 13% מכמות הסיבים הכוללת לשוק המקומי, בהשוואה ל-22% בתש"ב. מאידך, חל בשנה האחרונה קירוב בין הונומורה למשק משני יעדיט אלה.
- בטוי מוחשי לררווחיות הייצור החריגה בתש"ג ניתן לקבל מהשוואת היבול הדרוש בארבע השנים האחרונות כדי להשיג תרומה ב' ראלית שווה של כ-9700 שקל לדונם.
- יכול הסיבים הדרוש היה כדלהלן(ב"ק"ג):**

160	תש"ט
170	תש"א
180	תש"ב
135	תש"ג

הנתונים לעיל מצביעים למעשה על תהליך של הרעה ברווחיות הייצור של הכותנה משנת תש"ט - על אף ההעלאה הניכרת ברמת היבול שחלה מאז - תהליך שנגמטו הופסקה ע"י תוצאותיה החריגות של תש"ג. התקרה היא, ששנה זו מסמן מפנה חיובי לשנים הבאות, אם כי איך לעצור ברווחיות הייצור הגבוהה תישמר לעתיד.

ריווחיות עובכניות לתעשייה בשנים תשמ"ב-תשמ"ג

מהוון לאוגוסט כל שנה-בדולרים

=====

אחוז השינוי מתשמ"ב-תשמ"ג	תשמ"ג	תשמ"ב	
-----	-----	-----	
	7.4	7.626	רמת יכול ללונם ט'
- 11.0	67.67	75	מחיר לטון בדולרים
- 8.0	504	550	ס"ה הכנסה לדונם
+ 3.4	522	505	ס"ה הוצאה לדונם
	<u>-16</u>	<u>45</u>	רווח/הפסד לדונם
		5.9	רווח לטונה
	70	69.1	מחיר איזון לכיסוי כל ההוצאות בדולרים
	7.7	6.7	נקודת איזון לכיסוי כל ההוצאות בטונה

תחשיב הוצאות ייצור כ-1 דונם עגבניות לתעשייה חשמ"א
מהווה לאוגוסט 1983

יבול 7.4 טון כ-דונם

היסע יף	יחידה	מחיר יחידה	מספר יחידות	סה"כ ההוצאה לדונם בשקלים
עבודת אדם עצמית	י"ע	2151.35	1.56	3356.10
עבודת אדם שכירה	י"ע	463.87	3.00	1391.60
קטיף קלכני				9213.30
מכונות וכלים				4465.60
עבודת מכונות בעיבוד	דונם			3253.70
עבודת מכונות בקטיף	דונם			4814.60
השם אה				
מים ואחזקת רשת	קוב	5.15	460.00	2367.60
זבלים, דשנים	דונם			1564.30
חומרי הדברה	דונם			2130.40
הובלה ד"ש במיכלים, כלים קטנים ושונות				5252.10

סה"ה משתנות במחירים שוטפים 25342.30

ריבית על הלואות עיבוד	דונם	810.70
יחלת ריבית להון חוזר	דונם	2286.90
		1476.20

סה"ה הוצאות משתנות מהווה לאוגוסט 1983 27629.20

הוצאות כלליות	דונם	1140.40
החזר הון רשת השקיה	דונם	2358.10
סה"ה הוצאות קבועות מהווה לאוגוסט 1983		1217.70

סה"ה הוצאות ייצור לדונם 29987.30

טח עגבניות לתעשייה הגיע בשנת תשמ"ג להיקף של 42,000 דרגס, תוספת של 8,000 דרגס בהשוואה לשנה הקודמת. סה"כ היבול בתשמ"ג הגיע לכ-240 אלף טון לעומת 235 אלף טון בתשמ"ב. בשנים האחרונות ניכרת מגמה של עליה ביבול הממוצע לדרגס. עפ"י סקר המכון לחקר ריווחיות המסק היבול בתשמ"ב הגיע ל-7.7 טון לדרגס, כלומר - תוספת של כ-30% לעומת תשל"ח, עיפור זה ברמת היבול, על רקע שמירה של המחיר הריאלי בשנתונים האחרונות טנע סביב 75 \$/טון גרם לעליה בריווחיות הייצור, עד כדי דרוח של 45 \$/דרגס בתשמ"ב (עפ"י סקר המכון לחקר ריווחיות המסק).

על רקע האמור לעיל, ניתן להטביר את הגידול המתמיד בהיקף השטחים, העבר בא לביטוי בטייחוד במשק המושב, שהאלטרנטיבות טעומדות לפניו מצומצמות. יש לציין שהענף הוא ענף מושבי מובהק עקב היותו עמיר עבודה - במשק המושבי והפרטי ממרכזים כ-85% מהשטחים.

בשנת תשמ"ג המחיר המובטח עמד על 67.67 \$/טון בהשוואה ל-75 \$/טון בשנתונים האחרונות, ירידה זו במחיר הדולרי והקצב האיטי של פיתוח הדולר, לעומת עליה במחירי התשומות בשנת תשמ"ג, היו אסורים להקטין את הרווח עד כדי הפסד ניכר. אולם - בגלל השינוי במדיניות הממשלה בנוגע לשער החליפין, אשר התבטא בפיתוח קטן בארגוסט בשער של 7.5% ופיתוח גדול בשיעור של 24% באוקטובר, כ-40% מהיבול של העגבניות לתעשייה קיבלו מחירים גבוהים יחסית בשקלים, זאת עקב העובדה שהמחיר נקוב בדולרים. המחיר בשקלים נקבע עפ"י שער הדולר היציג 52 יום מיום האספקה, התמורה מתקבלת כעבור 60 יום. עובדה זו - הקטינה את ההפסד ל-18 \$/דרגס, לעומת דרוח של 45 \$/דרגס בשנה קודמת.

התנאים המיוחדים של שנת תשמ"ג גרמו לכך שההפסד של עגבניות לתעשייה היה קטן והצפוי. על מנת לנטרל את השינוי החד פעמי בשער הדולר, נערך תחשיב לדצמבר 1983 - בחשבון זה באים לביטוי הן העליה בשער הדולר והן העליה במחירי התשומות, כמו כן הובאה בחשבון הירידה בדרגת היבול בתשמ"ג ל-7.4 טון/דרגס עפ"י סקר המכון לחקר ריווחיות המסק בשנת תשמ"ג (עדיין לא פורסם).

מחשבון זה עולה שמחיר האיוון לכיסוי כל ההוצאות הוא כ-72 \$/טון, כאשר המחיר שהתקבל בפועל הוא 67.67 \$/טון בלבד. מחיר איוון זה מבוסס על ההנחה שתנאי המחר - כלומר עליית שער הדולר לעומת עליית מחירי התשומות, יאמרו בעתיד.

אולם, כבר היום אנו יודעים שקיימים לחצים כבדים מצד האוצר לייקר ריאלית את המים בעשרות אחוזים, הן ע"י שינוי חלוקת העלויות בחב' מקורות בין צרכן המים להקציה המדינה והן ע"י הנהגת שוויים תחוקתיים שלבטיחו עדכון מהיר ואוטומטי של כל מרכיבי העלות במערכת הפקת המים.

אם אמנם כך יקרה, הרי של אחוז של ידקור ריאלי של המים יסיף 6 טנט למחיר הדרגס עבור שונה עגבניות.

